

Χάος και Θάψι

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΠΥΡΟΣ Ι. ΜΑΝΤΑΣ:
*Οι σταυροί της Χώσε-
ψης και ο Γιάννης Ντα-
λακούρας • ΓΙΩΡΓΟΣ
ΑΝΤΑΡΗΣ:* Σπονδή
*στην Ελλάδα που χά-
νεται... • ΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΡΟΚΟΣ:* Το παραμύ-
θι της Βολισσού •
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΦΙΛΟΣ:
*Οι Δήμοι της επαρ-
χίας Τζουμέρκων •
ΛΙΤΣΑ ΛΑΜΠΡΑ-
ΚΗ-ΝΑΣΗ:* Ο στρατη-
γός Παναγιώτης Νά-
σης - είκοσι χρόνια

από το θάνατό του • ΗΛΙΑΣ ΚΑΡΑΘΑΝΟΣ: Παρηγοριά στην
αρρώστεια • ΗΛΙΑΣ Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: Κρίσεις, επικρίσεις και
αντιρροήσεις • ΕΥΗ ΚΟΥΤΣΟΣΠΥΡΟΥ: Ελπιδοφόρα φαινόμενα

Χάος και Θύμη

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Σύλλογος Κυψελιωτών Άρτας (στην Αθήνα) «Ο Άγιος Κοσμάς». Συνεργάζεται η Αδελφότητα Κυψελιωτών Άρτας (στην Άρτα) «Ο Άγιος Γεώργιος».

ΕΚΔΟΤΗΣ: Βασίλειος Αγγέλης

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ: Φαιδριάδων 129, 113 64, Αθήνα, τηλ. 86 22 703.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ιδεότυπο, Ζ. Πηγής 48, τηλ. 33 03 991

ΦΙΛΑΜ: Ίχνος, Ζαΐμη 30, τηλ. 82 28 258

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: «Τετραχρωμία», Ματζάκου 3, τηλ. 38 31 370

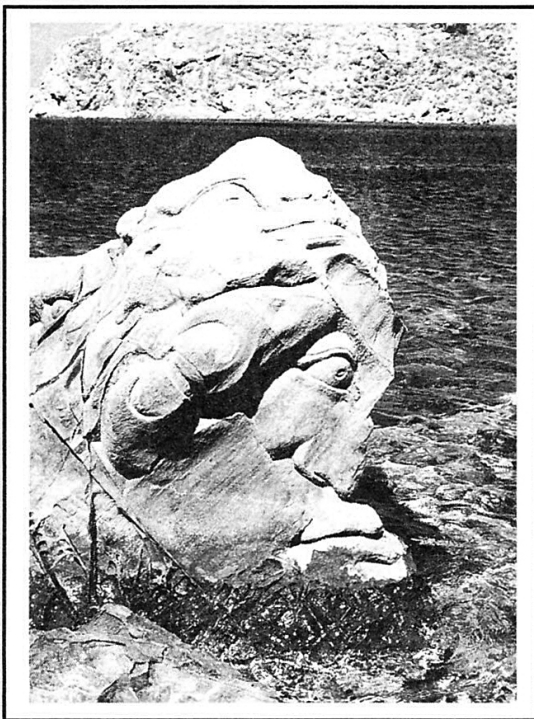

ΣΥΝΔΡΟΜΗ (για 4 τεύχη)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: 2.000 δραχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 3.500 δραχ.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 500 δραχ.

ΔΙΑΘΕΣΗ: ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις-Βιβλιοπωλείο «Δωδώνη», Ασκληπιού 3, 106 79, Αθήνα, τηλ. 38 37 973 - Βιβλιοπωλείο «Βιβλιογονιά», Ακαδημίας 57, 106 79 Αθήνα, τηλ. 38 34 550. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Βιβλιοπωλείο «Συνάντηση», Καμβουνίων 6, 54 621, τηλ. 231 384

Ο Κυριάκος Ρόκος γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1945. Παίρνει τα πρώτα μαθήματα σχεδίου στο εργαστήριο των Σαραφιανού - Βλαχόπουλου. Το 1965 μπαίνει πρώτος στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών όπου σπουδάζει με υποτροφία του Ι.Κ.Υ γλυπτική με δάσκαλο τον Γιάννη Παππά και γυψοτεχνία-χαλκοχτυτική με τον Νίκο Κερλή. Με υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών πηγαίνει στο Παρίσι για πεταπτυχιακές σπουδές στην Ecole des Beaux Arts, όπου δουλεύει με τον Dayez μέχρι το 1976. Έχει πάρει πολλά βραβεία για τα γλυπτά του. Συνεργάζεται με το Θέατρο Τέχνης του Κάρολου Κουν όπου φτιάχνει τις μάσκες για κάποιες παραστάσεις, όπως επίσης με το Εθνικό Θέατρο και το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ιωαννίνων. Έχει παρουσιάσει τα έργα του σε 24 ατομικές και πολλές διεθνείς εκθέσεις. Έργα του υπάρχουν στην Εθνική Πινακοθήκη, στην Πινακοθήκη Μετσόβου, στα Μουσεία Τέχνης "Βορρέ" και "Πιερίδη", στην Εθνική Τράπεζα, στο Υπουργείο Πολιτισμού καθώς και σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Είναι καθηγητής και προϊστάμενος της Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του ΤΕΙ Αθήνας, όπου οργάνωσε και το πρώτο εργαστήριο Πλαστικής. Είναι ιδρυτικό μέλος του Ομίλου Τέχνη και Φιλοσοφία και της εταιρείας Μουσικής Αρχαίου Ελληνικού Δράματος "ΚΟΜΜΟΣ".

ΤΕΥΧΟΣ 21 - ΑΘΗΝΑ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1998

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 5 Προλογικό σημείωμα
- 6. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΡΟΚΟΣ
Το παραμύθι της Βολισσού
- 11. ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΤΑΡΗΣ
Σπονδή στην Ελλάδα που χάνεται
- 20. ΛΙΤΣΑ ΛΑΜΠΡΑΚΗ-ΝΑΣΗ
Ο στρατηγός Παναγιώτης Νάσης
- είκοσι χρόνια από το θάνατό του
- 23. ΣΠΥΡΟΣ Ι. ΜΑΝΤΑΣ
Οι σταυροί της Χώσειψης
και ο Γιάννης Νταλακούρας
- 29. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΦΙΛΟΣ
Οι Δήμοι της επαρχίας Τζουμέρκων
- 34. ΗΛΙΑΣ ΚΑΡΑΘΑΝΟΣ
Παρηγοριά στην αρρώστεια
- 37. ΕΥΗ ΚΟΥΤΣΟΣΠΥΡΟΥ
Ελπιδοφόρα φαινόμενα
- 39. ΗΛΙΑΣ Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Κρίσεις, επικρίσεις και αντιρροήσεις
- 41. Επιστολές

εξώφυλλο:

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΡΟΚΟΣ

«Το παραμύθι της Βολισσού»

4 x 2 μ., Βράχος στη θάλασσα
της Χίου, 1996-98

Προλογικό σημείωμα

Όσοι μεγαλώσαμε στο χωριό μας πριν και κατά τη δεκαετία του '60 -ή τέλος πάντων ζήσαμε εκεί ως τα τέλη αυτή όμορφης αλλά και δύσκολης εποχής- διαφυλάσσουμε μέσα μας ανεπανάληπτες μνήμες από μια σχεδόν αρχαϊκή ελλαδική ύπαιθρο που έφυγε ανεπιστρεπτί.

Να νοσταλγείς όμορφες όψεις εκείνης της εποχής δεν σημαίνει πως είσαι εχθρός της εξέλιξης και του πολιτισμού. Μάλλον εκφράζεις το φυσικό παραάπονό σου για το διαζευκτικό χαρακτήρα και τη στάση αποκλεισμού που τις περισσότερες φορές ενσαρκώνουν τα ανθρώπινα πολιτιστικά βήματα. (Ίσως οι συζεύξεις να είναι πρακτικά αδύνατες, εκείνο που ενοχλεί πάντως είναι ότι δεν επιχειρούνται καν)...

Με την ευκαιρία των εκλογών βρεθήκαμε πρόσφατα καταμεσίς του Οκτώβρη στο χωριό μας για λίγες μέρες και ξαναείχαμε την αίσθηση ότι η εποχή του φθινοπώρου διασώζει κάτι από το κλίμα των παιδικών μας χρόνων. Ίσως το φθινόπωρο έγινε η πλέον «παιδική» εποχή.

Οι μάλλον απαλοί ρυθμοί της ζωής, οι απαλλαγμένοι από την ένταση άλλων εποχών, η σχεδόν πρωτόγονη αντιμετώπιση των εποχιακών αναγκών, η άμεση παρουσία του δειλινού, η εορταστική «αντιμετώπιση» της καθημερινής σχολής, η διάχυτη γλυκιά μελαγχολία, η δυνατή μυρωδιά της καμμένης καλαμιιάς, της μεστής ζαμπέλας, του κομμένου ξύλου και της βρεγμένης γης αποκαθιστούν τις αισθήσεις ως άμεσα δεκτικό του κόσμου όργανο, τουλάχιστον δίπλα και μαζί στο ορθολογικό εργαλείο εξήγησης και διαχείρισης του γίνεσθαι και του κοινωνικού γεγονότος.

Και χωρίς την παραμικρή υπεροψία μακαρίσαμε τον εαυτό μας γι' αυτό το όμορφο οροπέδιο που μας έλαχε ως τόπος καταγωγής μας -άρα και διαρκούς επιστροφής- στις παρυφές των Τζουμέρκων.

Η Συντακτική Επιτροπή

Κυριάκος Ρόκος

Το παραμύθι της Βολισσού

ΜΕ ΚΡΕΜΑΣΜΕΝΑ ΣΤ' ΑΥΤΙΑ ΜΟΥ δυο κουτιά, με βρήκα, επιτέλους, στο μπαλ-

κόνι των Λευκαθίων. Το 'να κουτί μάζευε ατέλειωτες χοντρές γερμανικές κουβέντες και τ' άλλο περίεργους γαλλικούς ψιθύρους, στολισμένους με σιωπές και μπόλικά καβουρδισμένα τριγωνικά γελάκια.

Το απόλυτα μόνος χαρακτήηκε με το συνηθισμένο μονοκονδυλάτο διάφανο παραλληλεπίπεδο χωρίς βέβαια κι αυτή η κίνηση να εξασφαλίζει το ταξίδι στο μέσα μου.

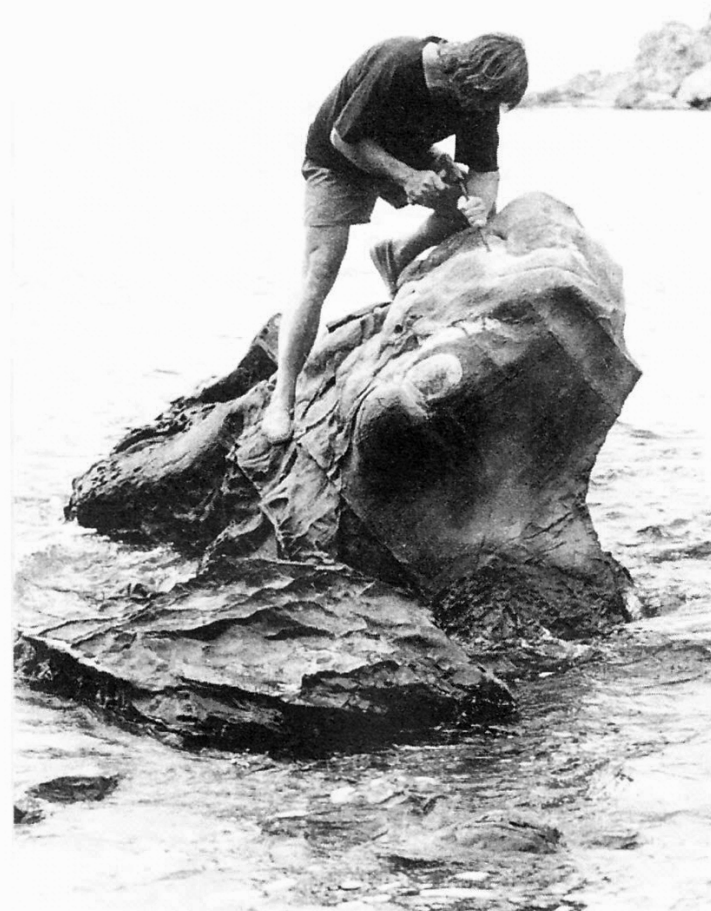
Θα μπορούσα με προτεταμένο το δάχτυλο, βίαια να φωνάξω:

– Αλτ... όλοι στον τοίχο με τα χέρια πάνω και τσιμουδιά...

Μα τι μου φταίνε οι άνθρωποι, αθώοι «κατακτητές» του χώρου μας είναι για πέντε-δέκα μέρες ο καθένας τους κι ύστερα «δουλειά, μαμ, κακά και νάνι».

Μάζεψα τα μπουκαλάκια μου και κατέβηκα στο βράχο μου.

Είπα δύο «μου» χωρίς να το θέλω,

Ο γλύπτης Κυριάκος Ρόκος σμιλεύοντας το βράχο στον κόλπο της Βολισσού

γιατί ήταν φως φανάρι το τίποτά μου, μπροστά στο μεγάλο μπλε που με υποδέχτηκε με εκατομμύρια τονικές παραλλαγές, αλλά και με ήχους γνώριμους και παντοτινούς.

Ο Κυριάκος Ρόκος είναι γλύπτης. «Το παραμύθι της Βολισσού» είναι προδημοσίευση από το καινούργιο του βιβλίο και είναι εμπνευσμένο από το αντίστοιχο γλυπτό που φιλοτέχνησε στον κόλπο της Βολισσού, στη Χίο.

– Καλημέρα θεά θάλασσα, είπα χαϊδεύοντας το πέτρινο μάτι, και στα χέρια μου έμειναν χωμάτινα δάκρυα ανακατεμένα με αλάτι.

Ήταν κάτι που το περίμενα, όταν πριν τρία καλοκαίρια έριχνα την πρώτη σκαρπελιά μου. Η θεά λες και στεκόταν κάθε φορά πότε θα σηκώσω το καλέμι για να χαϊδέψει τις πληγές που άφηνα στο πέρασμά μου. Έστω κι αν αυτές ήταν τραγούδια, ύμνοι για κείνη και το γέννημά της, το βράχο των Λευκαθίων.

Θυμάμαι ότι της είχα ζητήσει ν' αποθέσω την ψυχή μου κι εκείνη μ' απάντησε μ' ένα χαμόγελο όπου καθρεφτιζόταν η ασημαντότητά μου.

– Άντε κάνε μια αίτηση... φέρε ένα χαρόσημο των 150 δρχ. κι ακόμα μια υπεύθυνη δήλωση του νόμου 105, όπου θα δηλώνεις ότι δεν θα εγείρεις ουδεμίαν αξίωσιν μετά το πέρας των εργασιών...

Πάλι καλά που δεν υπήρχε ουρά...

– Είστε ο ίδιος;

– Ο ίδιος που ήταν και χτες και προχτές.

– Καλά... Αφήστε τα στον αέρα και μην περιμένετε καμιά απαντηση...

Έτσι ξεκίνησα τότε να σκαλίζω την ψυχή μου.

Κόντευε η γιορτή της Αγίας Μαρκέλλας του 1997, όταν ο μικρός μου φίλος, μάρτυρας των διαπλεκομένων και συνένοχός μου, αναγνώρισε με βεβαιότητα την ταυτότητα της πέτρινης μορφής μου.

– Είναι ο Κύρος, ο βασιλιάς της Βολισσού, είπε.

Θα 'ταν αστείο ν' αμφισβητήσω τη σιγουριά του. Το δέχτηκα τόσο όμορφα όσο τη Λευκοθέα, τη μάγισσα και τον ανιχνευτή των καβουριών.

Ήταν η ώρα που ο ήλιος άρχισε να γέρνει για τα καλά.

Ήταν η ώρα που το δικό μου φεγγάρι χαμογελούσε στις χούφτες μου κάνοντάς με να πω και να επαναλαμβάνω, ν' αδειάζω και να ξαναγεμίζω, να συμπληρώνω και να αφαιρώ εικόνες ανακατεμένες μ' όνειρο και κρυφές νοσταλγίες.

Ήταν η ώρα που, αφού πέρασαν τα εργαλεία μου απ' τον καθημερινό έλεγχο του ανιχνευτή καβουριών, μπήκαν γιομάτα δόξα στη δερμάτινη τσάντα μου περιμένοντας άλλες ευτυχισμένες στιγμές.

Ήταν η ώρα που ο βράχος σε προκαλούσε πια να του φορέσεις τη φορεσιά του μύθου σου, κομμένης και ραμμένης με λόγια απ' τις κοινές μας μήτρες.

Αυτά που όλοι τα νιώθουμε όσο παράλογα κι αν είναι.

– Κάποτε, λοιπόν, που ήταν όλα αληθινά, στη βόρεια Χίο, σ' ένα μικρό χωριό, λίγο πιο πάνω απ' τη θάλασσα, τη Βολισσό, εκεί που γεννήθηκε ο Όμηρος, για να καταλάβετε, ζούσε ο Κύρος, ένας γερο-βασιλιάς που δεν ήθελε νάχει υπηκόους.

Του άρεσε να 'ναι βασιλιάς του εαυτού του κι έτσι είχε όλο το χρόνο να σκέφτεται και ν' ασχολιέται μ' ό,τι αγαπούσε. Από σκληρή δουλειά, μέχρι ανέμελες βόλτες ακόμα

και να κυνηγάει μύγες.

Όλοι στο χωριό τον αγαπούσαν γιατί είχε καθαρό μυαλό και ποτέ δεν τους ζητούσε τίποτα για κείνον. Ήταν σαν όλους τους άλλους κι έτσι κι έτσι και οι άλλοι, χωρίς να το ξέρουν γίνονταν σαν κι αυτόν. Λένε ότι αυτό το πέτυχε ύστερα από βαθιά σκέψη.

Λένε ότι κάποτε χάθηκε στο βουνό για μερόνυχτα κι όταν γύρισε έχριζε για πολλές μέρες τον καθένα βασιλιά του εαυτού του. Το ίδιο έκανε και μετά, κάθε φορά που γεννιόταν κι ένα παιδί. Όμως, όλοι εκείνον φώναζαν βασιλιά, μα κι σ' εκείνον πήγαιναν όταν δεν μπορούσαν κόπου να τα βγάλουν πέρα.

Ο γερο-βασιλιάς δεν έβρισκε λύσεις στα προβλήματά τους, απλά οι ίδιοι τις έβρισκαν πηγαίνοντας να τον συναντήσουν.

Καμιά φορά όμως ένα μικρό τσιμπιματάκι μπορεί να σου ανοίξει και μεγάλη πληγή. Τότε, λένε, το καλύτερο φάρμακο είναι ο χρόνος.

Αν όμως δεν έχεις;

Τι χρόνο νάχει ο καημένος ο γερο-βασιλιάς όταν μια άνοιξη μέσα στα βαθιά του γεράματα ήρθε και αναστάτωσε τα σωθικά του;

Ο γλυκός αυτός πόνος ξεκίνησε απ' τα μάτια κι αφού κυριεύσε την καρδούλα, φώλιασε στο μυαλό του.

Λευκοθέα ήταν ' όνομά της.

Αν μια δύναμη θα μπορούσε ν' αφαιρέσει όλες τις δροσοσταλίδες των χαραμάτων της κι όλες τις μελαγχολίες των δειλινών της, με τίποτα δε θα κατάφερε να σβήσει εκείνο το χαμόγελο κι εκείνα τα μάτια που έκαναν το βασιλιά Κύρο να σικριτίσει στα γεράματά του.

– Κοινώς την ερωτεύθην παραφόρως!!!

– Όμως θα ήτο παράλογον εάν υποστηρίζαμεν και το τούμπαλιν;

– Ας μην μακροηγορώμεν... αυτό είναι μια άλλη ιστορία...

Τούτη, λοιπόν, η πανέμορφος παιδίσκη έμενε κοντά στη θάλασσα. Κάποιοι έλεγαν ότι κάποτε ήταν μια μικρή γοργόνα που θέλησε να κόψει ένα ευωδιαστό λευκό λουλούδι της αμμουδιάς κι έγινε άνθρωπος... Μπορεί νάναι κι έτσι... Ποιος ξέρει;

Εκείνο όμως που έχει τεράστια σημασία είναι ότι ο γερο-βασιλιάς δεν μπορούσε να τη βγάλει απ' το κεφάλι του. Δεν ήταν αυτό που τον πονούσε, όσο τα χρόνια που κουβαλούσε στην πλάτη του, μα και το τέλος που φαινόταν καθαρά να πλησιάζει.

Έτσι μια μέρα, να , σαν κι αυτή την ώρα, που ο ήλιος ξεπερνώντας τη γραμμή της θάλασσας, αφήνει τη φλογισμένη σκιά του να τσουρουφλίζει τ' απερίγραφατά μας, αποφάσισε να πάει να συναντήσει τη γριά μάγισσα. Αυτή εκεί, στο βράχο, στην άκρη, με τα βαθουλωτά μάτια και τη σουβλερή μύτη, που συνηθίζει τ' απογεύματα να μεταμορφώνεται σε λιοντάρι...

– Μάγισσα είναι ό,τι της καπνίσει κάνει....

Εκείνη δε γύρισε το κεφάλι. Τον περιμένε από καιρό. Ήξερε πολύ καλά το ρόλο της. Ποτέ δεν ανακατευόταν στη ζωή του χωριού, μα και όλοι την είχαν ανάγκη στις κρυφές τους επιθυμίες.

Έτσι και ο γερο-βασιλιάς της απόθεσε τον πόνο του.

Όχι δεν ήθελε ν' απαλλαχτεί από τη σκέψη της Λευκοθέας. Ήθελε να την κουβαλάει πάντα μαζί του ακόμα κι αν έφευγε για πάντα.

– Ποιος απ' τους δυο;

– Τι σημασία έχει αυτό; Μη μου το χαλάς....

Και που λες, ο βασιλιάς άρχισε να διηγείται στη μάγισσα τον έρωτά του και με την κάθε φράση του να γιομίζουν τα βουνά με χρώματα, με μυρουδιές ανεπανάληπτες. Κάτω-κάτω στην αμμουδιά λευκά άνθη κι από πίσω βατομουριές που έσταζαν κόκκινο μέλι.

Η θάλασσα έβγαλε μπροστά-μπροστά τους πιο μαγικούς της ήχους, ενώ απ' το βάθος, απ' το κάστρο της Βολισσού, εκατομμύρια πουλιά άρχισαν να μοιράζουν στα πρώτα αστέρια από μια χούφτα ανθρώπινης ομορφιάς.

Λένε ότι η ιστορία κράτησε πολλά μερόνυχτα, μέχρι να ζητήσει τη χάρη.

– Σε παρακαλώ, της λέει, πέτωσέ με, κάνε με βράχο με τη μορφή της για να μη μου φύγει ποτέ...

Δεν πρόλαβε να τελειώσει τη φράση του κι έγινε η επιθυμία του.

Ήταν η στιγμή που η Λευκοθέα άφηγε να κυλήσει ένα δάκρυ.

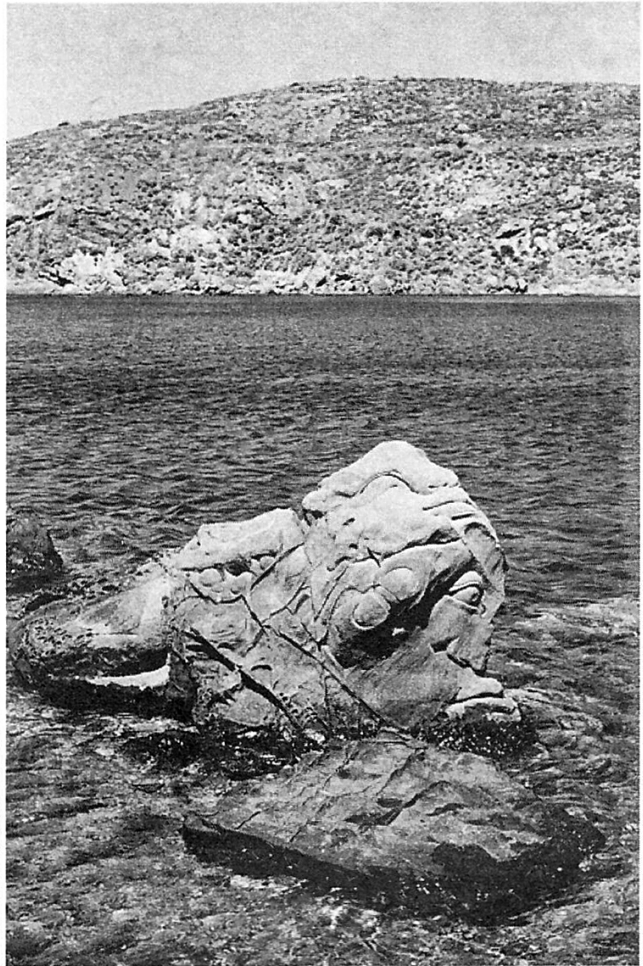
Ποιος ξέρει γιατί;

Πάντως από τότε δεν την ξανάδε κανείς, ποτέ...

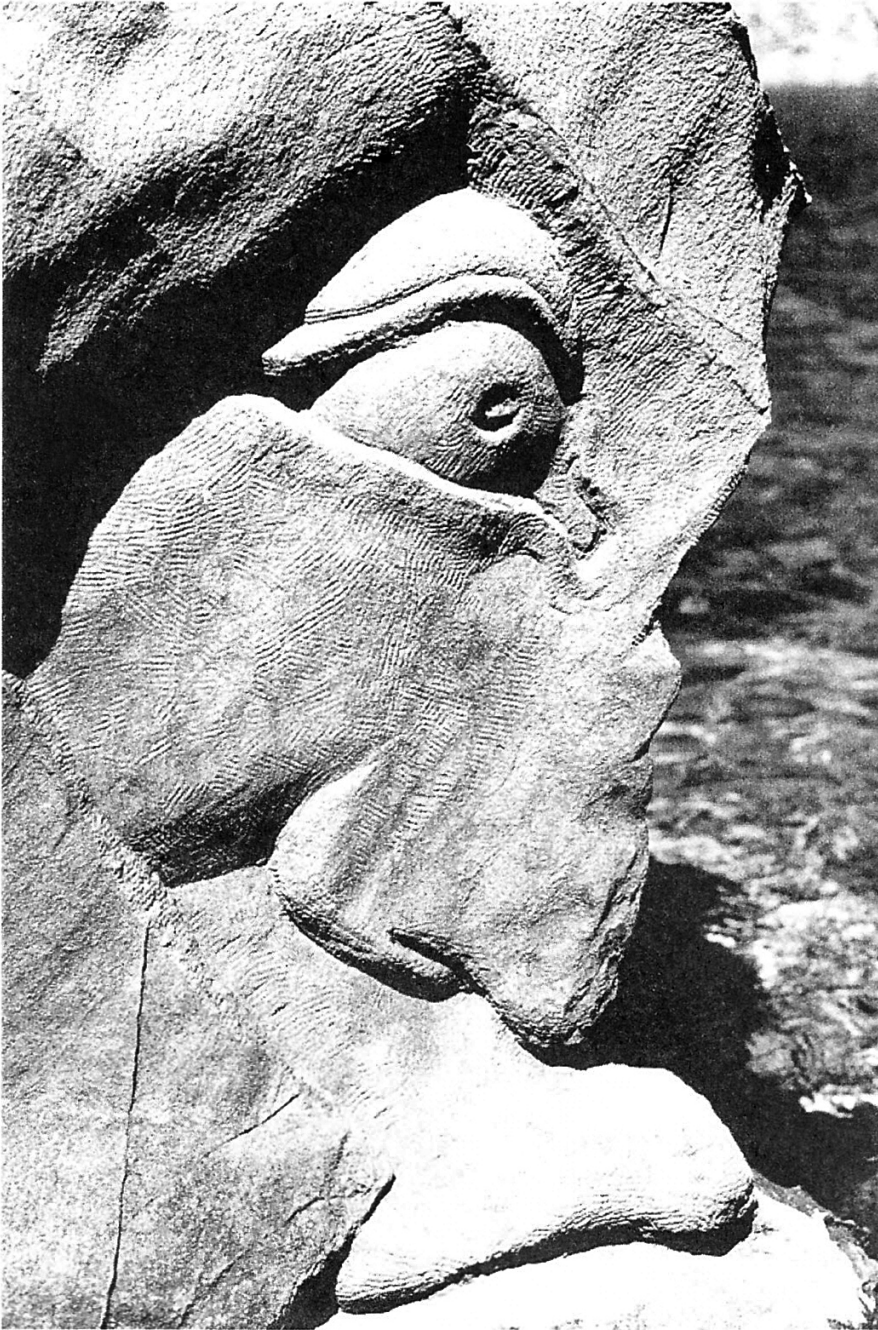
Λένε ότι η θάλασσα, κάθε που ξημερώνει, της αφήνει στην άκρη του ματιού της το πιο όμορφο και λαμπερό κάτασπρο βοτσαλάκι της. Άλλοι λένε ότι είναι δουλειά του θεού Ήλιου.

– Τι να πιστέψει κανείς;

Η μάγισσα έστεκε πάντα στη θέση της κι από κάτω ο πετρωμένος γερο-βασιλιάς με

«Ο βασιλιάς Κύρος»

Κυριάκος Ρόκος, «Ο βασιλιάς Κύρος» (λεπτομέρεια)

την αγαπημένη του.

Το παραμύθι μας θα τελειωνε εδώ αν κάποιο ωραίο ανοιξιάτικο χάραμα, όπως λένε, δεν ακουγόταν ένας τρομερός θόρυβος απ' τη μεριά του βράχου. Όλο το χωριό έτρεξε να δει τι συνέβη και μείναν όλοι με το στόμα ανοιχτό.

Φαίνεται ότι ο πέτρινος βασιλιάς δεν άντεξε να την έχει μόνο στο κεφάλι του αλλά ήθελε και να τη βλέπει. Έτσι εξηγείται γιατί απέναντι, σ' έναν άλλο βράχο, ολοζώντανο έστεκε τ' αριστερό του μάτι.

Με τον μικρό μου φίλο δώσαμε τα χέρια. Ο πατέρας του είχε κτίσει το πρώτο σπίτι στα Λευκάθια. Ύστερα έγινε ο δρόμος και ήρθαν κι άλλοι πιο πάνω. Ο Γιάννης ο Ζορμπάς, λένε, πως αυτός πρώτος είδε τον πετρωμένο γερο-βασιλιά Κύρο.

Σε δυο μέρες φεύγουμε ξανά. Του χρόνου πάλι.

Γιώργος Αντάρης

Σπονδή στην Ελλάδα που χάνεται...

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ, ΠΡΟΚΟΜΜΕΝΟΣ ΠΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, διακατέχεται από μια τάση επιστροφής στις ρίζες του. Ανακαίνισε το πατρικό του σπίτι σ' ένα πανέμορφο χωριό του νομού Τρικάλων και προσπαθεί να περισώσει ό,τι περισώζεται απ' την κληρονομιά του.

Έχει, βέβαια, κι ένα ισχυρό κίνητρο, τη μάνα του, που ζει στο χωριό και νοικοκυρεύει, ακόμα, μέχρι ξινόγαλο.

Ιούνιο μήνα μας κάλεσε να περάσουμε ένα τριήμερο εκεί πάνω και να δοκιμάσουμε, λέει, χαμοκέρασα (αγριοφράουλες).

Απογευματάκι μέσα σ' έναν ορεινό παράδεισο, μας οδήγησε στην άκρη του χωριού, να μας δείξει τον, εδώ και πολλά χρόνια, παρατημένο μύλο, που εκμεταλλευόταν ο παππούς του. Σκοπός της επίσκεψης ήταν να του δώσω τα φώτα μου κατά πόσον ήταν εύκολο να επισκευασθεί ο μύλος και πόσο θα κόστιζε η αποκατάστασή του.

Ένα μαυρισμένο απ' το χρόνο, την υγρασία και την εγκατάλειψη πέτρινο κτίσμα, βουτηγμένο σε μια πράσινη ζούγκλα από πλατάνια, καστανιές, βάτα, τσουκνίδες και φτέρες. Ανάμεσά τους, να και η έκπληξη, μιλούνια οι μικρές κοκκινোসκουφίτσες, τα χαμοκέρασα.

Το χτιστό αυλάκι προσαγωγής του νερού στο μύλο και η, επίσης πέτρινη, έδραση της κάναλης, με λίγες φθορές, ήταν σε πολύ καλή κατάσταση. Η ξύλινη κάναλη, κυκλικής διατομής, ελαφρά κωνική (στένευε προς τα κάτω) διατηρούσε ανέπαφες τις μουσκλησμένες δούγες με τα σκουριασμένα τσίγκινα στεφάνια σε σταθερές αποστάσεις. Κι η μυλόπετρα μόνο ένα σπρώξιμο ήθελε για ν' αρχίσει να γυρίζει. Γύρω τα νερά βούιζαν άτακτα, ατιθάσειτα.

Τα νερά μας βλαστάρια, θα πάνε πρώτη Γυμνασίου, χωριστή παρέα, προπορεύονται, συζητούν κι απολαμβάνουν με το δικό τους κώδικα.

- Δες αυτό μοιάζει με κείνο που η γιαγιά σου ρίχνει το γάλα και το χτυπάει να βγάλει βούτυρο, λέει ο φιλοξενούμενος δείχνοντας την κάναλη του μύλου.

- Εδώ έριχναν το νερό και το χτυπούσαν, απαντά ο άλλος.

- Για να βγάλει βούτυρο;
 - Όχι, μέλι, άσχετε! Εδώ άλεθαν το καλαμπόκι.
 - Και γιατί άλεθαν το καλαμπόκι;
 - Γιατί οι κότες, τότε, δεν είχαν δόντια.
 - Εντάξει, κατάλαβα. Πάμε να φύγουμε από 'δω μη βγει κανένα λιοντάρι.
 - Φοβάσαι τα λιοντάρια ρε Μ...ήτσο; Μα αυτό είναι αφρικάνικο είδος.
 - Τι λε ρε Μ...άρκο. Δηλαδή κι ο Ηρακλής τι ήταν; Ζουλού ήταν;
- Αυτό δεν είναι ανέκδοτο. Το ανέκδοτο το φύλαξα για το τέλος.

Πρόσφατα οι Υπουργοί και Βουλευτές, που κατάγονται από την Αρκαδία, παρέστησαν στα εγκαίνια των μπαρουτόμυλων της Δημητσάνας, οι οποίοι μόλις αναπαλαιώθηκαν, για λόγους ιστορικούς. Εκεί, λένε, έβγαινε το μπαρούτι για τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.

Τώρα, πώς έβγαινε απ' το νερό μπαρούτι, θα σας γελάσω.

Σάμπως ξέρω πώς έβγαινε απ' το νερό το βούτυρο, το μέλι και γιατί οι κότες έβαλαν, επιτέλους, δόντια;

Ο υδρόμυλος του φίλου μου, όχι χωρίς φροντίδα, σώθηκε. Σύντομα θα αναπαλαιωθεί και θα αποτελεί αξιοθέατο του χωριού.

Ο μύλος του Βασίλη Τσίτσα στο ποτάμι

Οι μπαρουτόμυλοι της Δημητσάνας έχουν μοναδική ιστορική αξία και, ως συνήθως, άργησαν να αναπαλαιωθούν.

Εμείς, στο χωριό μας, μια φορά κι έναν καιρό, είχαμε ένα, μοναδικής ομορφιάς, συγκρότημα υδρομύλων. Και μετά ήρθε ένα θηρίο και τους κατάπιε. Όχι, ψέματα. Τους γκρέμισε και μετά μάζεψε χώμα και πέτρες, και τους έθαψε βαθιά σε μια βαθιά χαράδρα! Απίστευτο; Και όμως αληθινό.

Δεν ξέρω αν κάποιος είχε την πρόνοια να τους απαθανάτισει με κάποια φωτογραφία. Αλλά μια φωτογραφία τι περισσότερο από μία επίπεδη εικόνα μπορεί να δώσει; Μία από τις άπειρες. Ένα τοπίο δεν μπορεί να αποδοθεί ούτε με μία φωτογραφία ούτε με μία ζωγραφιά. Ούτε και με τις πιο έντονες και παραστατικές εκφράσεις μπορεί να περιγραφεί. Κάθε απόπειρα περιγραφής σε βάζει σε βασανιστικά διλήμματα. Ποια εποχή; Τι ώρα; Από ποια οπτική γωνιά;

Πρόθεσή μου είναι να καταθέσω μια μαρτυρία, απ' όσα θυμάμαι, για ένα παραδοσιακό στοιχείο που χάθηκε οριστικά και αμετάκλητα. Το σκίτσο που συνοδεύει το κείμενο δεν είναι καλλιτεχνικής έμπνευσης, αυτό φαίνεται άλλωστε. Ούτε επιχειρεί αναπαράσταση. Είναι ένα "οδοιπορικό σκαρίφημα" όπως λέγεται στη γλώσσα των τεχνικών, και βοηθάει στην προσέγγιση του χώρου. Για παράδειγμα, να εντοπίσουμε ένα οικόπεδο στην εξοχή.

Το μεγαλόπρεπο φαράγγι, που διχοτομεί περίπου βορρά-νότο τη γεωγραφική έκταση του χωριού μας, κι απ' τη χαώδη όψη του έλαβε τ' όνομά του τόσο το χωριό μας όσο, καθώς υποπτεύομαι, και το περιοδικό μας, είχε στην κοίτη του τρεις μόνιμες γεφυρώσεις. Στη Μπολιάνα (Καλλονή) για την επικοινωνία της με το χωριό, στο ύψος του κέντρου για την επικοινωνία με τις νοτιοανατολικές περιοχές και στο βόρειο άκρο του χωριού για την επικοινωνία του με τον οικισμό του Άη-Γιώργη και, εκείθεν, με το Βουργαρέλι. Περίπου στα ίδια σημεία είναι και οι σημερινές γεφυρώσεις του οδικού δικτύου.

Πλάι στο κάθε γεφύρι υπήρχε κι ένας νερόμυλος. Αυτό βέβαια δεν ήταν τυχαίο, αλλά... είναι άλλο θέμα.

Στη Μπολιάνα, ο Μύλος του Αντρέα Λιάπη. Πόσοι τον θυμούνται; Ήταν δίπλα στο παλιό γεφύρι, όπου και το σημερινό, δυτικά (προς τη Ράμια) και κάτω απ' το δρόμο. Πάντως ο σημερινός διαβάτης δεν υποπτεύεται τίποτε.

Αντίστοιχα με το κέντρο του χωριού ο Μύλος ο Βακούφ'κος. Αυτός απέχει λίγες δρασκέλιές απ' την πλατεία κι όποιος θέλει πάει και τον βλέπει, αν υπάρχει.

Στο βορειότερο γεφύρι, στη χαράδρα ανάμεσα στον Αγ. Παντελεήμονα και τον Άη-Γιώργη, ο Μύλος του Σιόντη. Αυτός ήταν που θάφτηκε.

Ο δημόσιος δρόμος ανεβαίνοντας απ' την πλατεία προς τον Άη-Γιώργη και ακολου-

θώντας κυριολεκτικά το χείλος του γκρεμού της δυτικής πλευράς του φαραγγιού, σ' ένα σημείο μετά τα χωράφια του Γιώργη Μπάκα κατέβαινε λίγο. Με χαμηλότερη μέση πορεία, μετά τα “λιθάρια του Κουλτούκη” (δύο τεράστιες πέτρες πάνω απ' το δρόμο σχημάτιζαν δύο σπηλιές ίσες με σπίτι -πολύτιμα καταφύγια στη βροχή και το χιόνι) έστριβε αριστερά, όπως και το φαράγγι κι έμπαινε στη χαράδρα.

Με τη στροφή ανοιγόταν μπροστά μας το επιβλητικότερο και ομορφότερο τμήμα του φαραγγιού. Στην κύρια Γκούρα, που κατεβαίνει απ' τις Σούδες, έρχονται και συμβάλλουν τα ρέματα που κατεβαίνουν απ' τα Κουδουνά, τα Λαύρα και το Διάσελο. Πολύπτυχες βαθιές χαράδρες, που πολλαπλασιάζουν τον παραμικρό ήχο ή θόρυβο, δημιουργούν ένα σκηνικό, που προκαλεί δέος. Ολόγυρα κατακόρυφες πλαγιές κατάφυτες με ποικίλη βλάστηση από πουρνάρια, έλατα, κέδρα, γραύους, φράξους και άλλα δέντρα και θάμνους. Οι καταπράσινες πλαγιές εναλλάσσονται από πολύχρωμους γκρεμούς κι αρμονικά ζωνάρια, τα στεφάνια της Βίγλας, τα στεφάνια στον Άγιο Παντελεήμονα, το Κόκκινο στεφάνι στις Γρεντζιλίες, τα στεφάνια του Γρεβού.

Σχέδιο του Γιώργου Αντάρη όπου απεικονίζεται η λειτουργία του νερόμυλου, του μαντανιού και της νεροτριβής.

Μέσα σ' αυτό το ευρύτερο σκηνικό, στο βορειοανατολικό απότομο αντέρεισμα του φαραγγιού, κάτω απ' τα Μπαλαφέικα, ήταν περίτεχνα σμιλεμένος στα βράχια ο “Μύλος του Σιόντη”, μια παρουσία ζωής που ημέρευε την αγριάδα του φαραγγιού.

“Ο Μύλος” ήταν σχήμα συνεκδοχής. Στην πραγματικότητα ήταν ένας μικρός βιομηχανικός οικισμός. Ένα σύνθετο, εν σειρά, συγκρότημα αξιοποίησης και εκμετάλλευσης της υδάτινης ενέργειας.

“Ο Μύλος” ήταν σχήμα συνεκδοχής. Στην πραγματικότητα ήταν ένας μικρός βιομηχανικός οικισμός. Ένα σύνθετο, εν σειρά, συγκρότημα αξιοποίησης και εκμετάλλευσης της υδάτινης ενέργειας.

Όπως πλησιάζαμε, πριν φθάσουμε στο γεφύρι, περνού-

σαμε μια συστάδα από αιωνόβια πλατάνια, όπου ήταν και η βρυσούλα, που το χειμώνα έβγαζε χλιαρό νερό και περνώντας ζεσταίναμε τα ξυπόλητα πόδια μας.

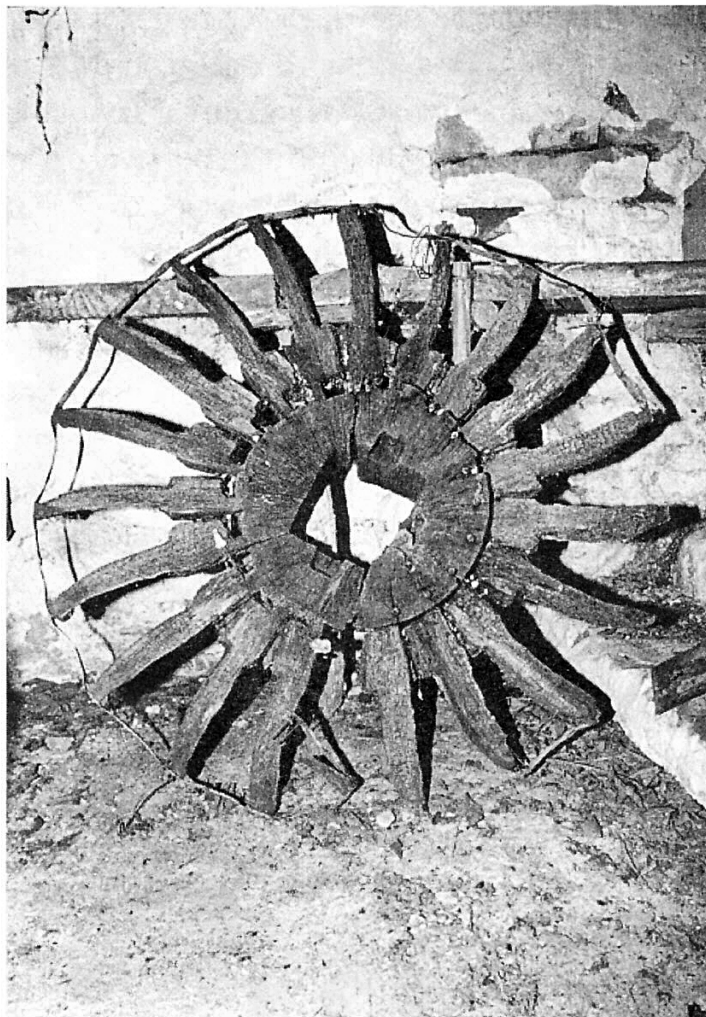
Περνώντας τα πλατάνια συναντούσαμε το γεφύρι και φάτσα μπροστά μας την πλαγιά με το Μύλο. Αμέσως πριν απ' το γεφύρι ερχόταν και συναντούσε το δρόμο το μονοπάτι από τον Άγιο Παντελεήμονα.

Το Γεφύρι του Άη Γιώργη ή το Γεφύρι στο Μύλο, όπως το έλεγαν, ήταν σε θέση διακόσια μέτρα κατάντη των σημερινών δύο γεφυριών ή εκατό περίπου μέτρα χαμηλότερα απ' τη συμβολή των δύο ρεμάτων. Είχε άνοιγμα περί τα δώδεκα μέτρα, πέτρινα καλοδομημένα βάθρα και κατάστρωμα ξύλινο παλιότερα, τσιμεντένιο τα τελευταία εικοσιπέντε με τριάντα χρόνια της ζωής του.

Ο δρόμος μετά το γεφύρι ακολουθούσε πορεία ανατολικά για το Βουργαρέλι και σε εκατό μέτρα περίπου διακλαδιζόταν, στρέφοντας βόρεια προς τον Άη-Γιώργη, παρακάμπτοντας έτσι το συγκρότημα του Μύλου, το οποίο ωστόσο διέσχιζε στενό και ανηφορικό μονοπάτι.

Αν στεκόταν κανείς πριν απ' το γεφύρι με θέα προς το βουνό (από δω και το σκαρίφημα) είχε μπροστά του έναν υπέροχο χώρο, μοναδικό παράδειγμα αναβάθμισης και ανάδειξης του περιβάλλοντος με την ανθρώπινη δραστηριότητα, και अपαράμιλλο δείγμα συμφιλίωσης φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Ο Μύλος είχε διπλή δέση. Την καλοκαιρινή που έπιανε το νερό ψηλά στη Γκούρα, πίσω απ' το Νησί, κοντά στη βρύση του Κατσικογιώργου. Με αυλάκι στο δυτικό πλάι, που έκανε στροφή στο κάτω μέρος του Νησιού, το νερό έφθανε στην κάτω Δέση, τη χειμωνιάτικη, στο ρέμα του Άη-Γιώργη, κάπου πενήντα μέτρα πάνω από τη σμίξη. Από κει με αυλάκι έπεφτε στη, σχεδόν κατακόρυφη, κλειστή κιάναλη του απάνω Μύλου. Η κιάναλη ήταν ο αγωγός “υπό πίεση” που οδηγούσε το νερό στη φτερωτή (στροβίλο) και

Η παλιά φτερωτή του μύλου.

μέσω κατακόρυφου άξονα, γύριζε τη μυλόπετρα.

Ο άπάνω Μύλος ήταν στο ψηλότερο σημείο του συγκροτήματος. Σ' αυτόν άλεθαν συνήθως το καλαμπόκι. Στεγαζόταν σ' ένα μονώροφο πέτρινο κτίσμα, μουντό απ' το χρόνο και την υγρασία. Χτίστηκε, πιθανολογώ, περί τις αρχές του αιώνα. Δίπλα του, δεξιά και σε επαφή, ένα νεότερο διώροφο σπίτι, πέτρινο κι αυτό στο σύνολό του, χτίστηκε περί το μέσον της δεκαετίας του '40 και χρησίμευε ως ξυλουργείο και κατοικία.

Το νερό βγαίνοντας απ' τη “φυλακή” του άπάνω Μύλου με σύντομο αυλάκι, που διασταυρωνόταν με το διάδρομο ανόδου, έπεφτε στη δεύτερη κλειστή κάναλη, που γύριζε τον κάτω Μύλο. Σ' αυτόν συνήθως άλεθαν το σιτάρι. Ο κάτω Μύλος ήταν λίγο μικρότερος και αναλογικά ίδιος, το ίδιο παλιός με τον άπάνω Μύλο.

Λίγο πιο κάτω ήταν το Μαντάνι. Ξύλινος υδροκίνητος μηχανισμός όπου “γινώνονταν” (παρουσία νερού και με χτύπημα πύκνωναν κι αποκτούσαν μαλακό τρίχωμα και χνούδι) τα σαΐσματα, οι βελέντζες, οι βλάχικες κάπες και τα ντόπια παραγωγής μάλλινα υφάσματα, που προορίζονταν για ενδύματα.

Πιο κάτω απ' το Μαντάνι ήταν η “Νιτροβιά” ή Νεροτροβιά (Νεροτριβή). Ένας τεράστιος ημβυθισμένος κωνικός κάδος με διάμετρο στέψης δύομισι με τρία μέτρα, όπου μέσω κλειστής κάναλης οδηγούνταν λοξά το νερό υπό πίεση και στροβιλιζόταν. Στη Νεροτροβιά, αντί με χτύπημα, όπως στο μαντάνι, με τη δυναμική περιδίνηση του νερού

Ο κάτω μύλος του Βασίλη Τσίτσα που άλεθε μόνο καλαμπόκι.

“γινώνονταν” οι φλοκάτες και οι νερομαντανίες, αλλά και πλένονταν, με χαμηλότερης έντασης στροβιλισμό, τα κάθε λογής βαριά στρωσίδια και σκεπάσματα, που ήταν αδύνατο να πλυθούν στο ρέμα με το χέρι.

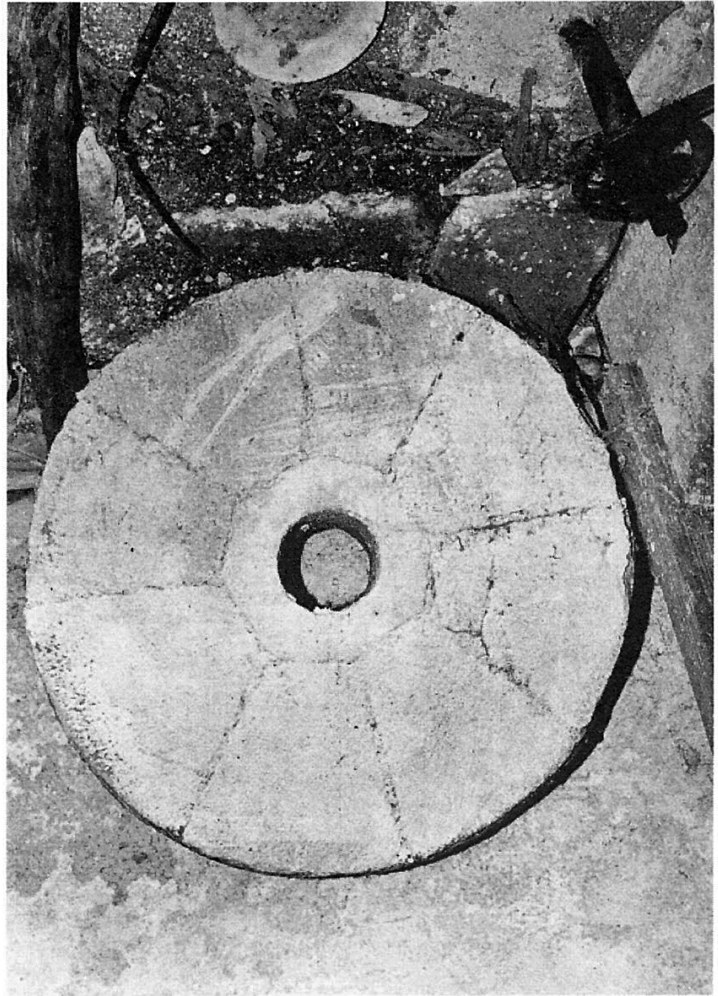
Στο χαμηλότερο σημείο και ανατολικά του γεφυριού ήταν η Πριονοκορδέλα. Μονώροφο πέτρινο κτίσμα που στέγαζε ξυλουργικό εργοστάσιο σχισίματος και επεξεργασίας ξύλου.

Μόλις περνούσες το γεφύρι, δεξιά και κολλητά σ' έναν τεράστιο βράχο, παλιά υπήρχε ένα κιόσκι, που στέγαζε μια μικρή υδροκίνητη ηλεκτρογεννήτρια, η οποία παρήγαγε ρεύμα για τις ανάγκες φωτισμού των εγκαταστάσεων. Σε κάποια χρονική στιγμή και άγνωστο για ποιο λόγο εγκαταλείφθηκε.

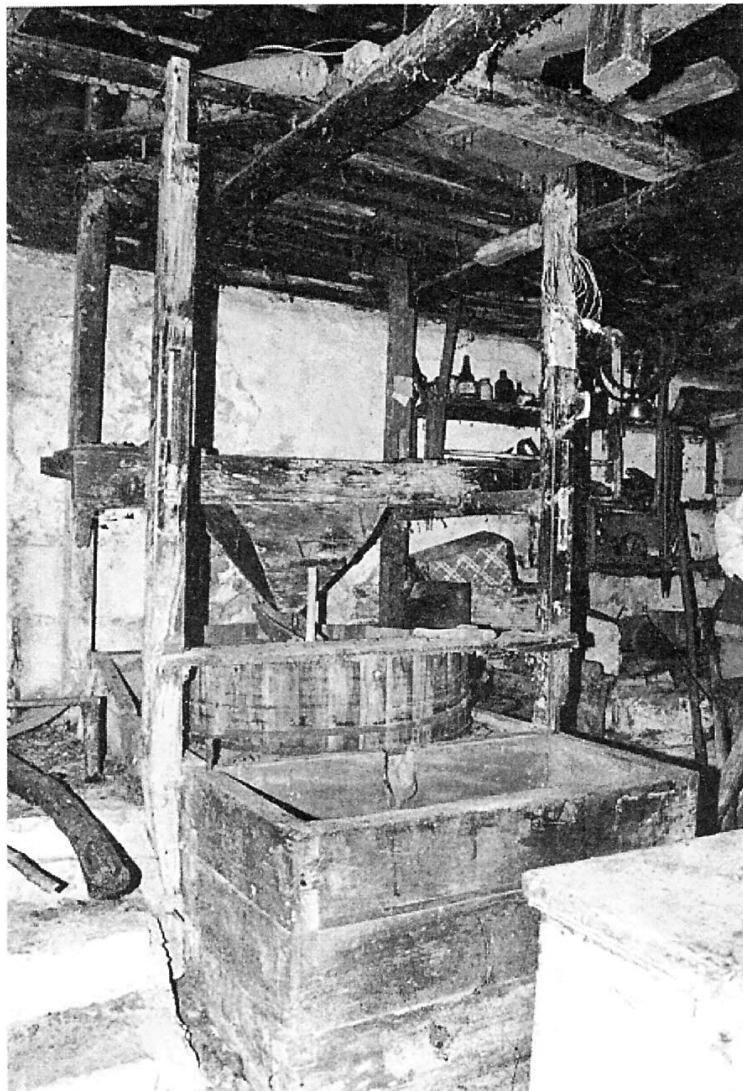
Μετά το Γεφύρι, κατευθείαν και πλάι στις εγκαταστάσεις ανηφόριζε στενό σοκάκι με γκαλτερίμι και πέτρινα σκαλιά.

Δεξιά οι πανέμορφοι κήποι. Γύρω γύρω ο προστατευτικός μαντρότοιχος που όριζε το χώρο και μέσα οι οριζόντιοι τοίχοι, που αντιστήριζαν τα παρτέρια, φάνταζαν ψηλοί και δυναμικοί, σκεπασμένοι καθώς ήταν με φουντωμένα βάτα και γκούρπινα. Κι ανάμεσά τους καλά προστατευμένες γόνιμες λουρίδες, τα παρτέρια, φιλοξενούσαν μικρά και μεγάλα οπωροφόρα δέντρα, όπως καρυδιές, κερασιές, κορομηλιές, κληματαριές, και κάθε λογής κηπευτικά χαϊδεμένα από γυναικεία χέρια.

Αριστερά ένα δάσος από πανύψηλα αιωνόβια πλατάνια, με απλωμένα τα γέρινα, θεόστραβα, ροζιασμένα, νευρώδη, μυριοδάχτυλα χέρια τους, και το χονδρό, μαλλιαρό κορμό τους περιτυλιγμένον από τη βάση ως την κορυφή με την πλούσια γούνα πυκνόφυλλων σποριασμένων κισσών, ήταν το ασφαλές καταφύγιο των κοτσυφιών το χειμώνα και σκέπη αηδονιών την άνοιξη. Ανάμεσά τους ογκώδη μουσκλιασμένα βράχια, και παραδίπλα η Γκούρα, ορμητική και αφρισμένη, έτρεχε με θόρυβο, ελιγμούς και μικρούς καταρράχτες.

Μυλόπετρα.

Το εσωτερικό του νερόμυλου

Πλούσια βλάστηση και ορμητικά ρέματα, συνέθεταν ένα αξεπέραστης ομορφιάς και χάρης θαυμαστό σκηνικό, όπου πρόβαλλαν τα κουκλίστικα σπιτάκια του λιλιπούτειου οικισμού, αρμένιζαν οι μέλισσες και φώλιαζαν τα πουλιά.

Μια δημιουργία κόντρα στη λαϊκή παροιμία που λέει: “Δεν στέκεται χωριό στο πλάι”. Στέκεται και παραστέκεται, αρκεί να χτιστεί με μαστοριά και τέχνη.

Ένα τοπίο που μόνιμα μύριζε νοτισμένο ξύλο και φρέσκο αλεύρι. Την άνοιξη κυριαρχούσε η μυρωδιά του μελισσόχορτου που τόβρισκες ανάκατο με την τσουκνίδα. Και στην ώρα του, το μεθυστικό άρωμα των λουλουδιών της κερασιάς τα σκέπαζε όλα.

Η διάχυτη βουή των νερών και ο συνεχής θόρυβος απ’ τις μολόπετρες έσπαγε από το ρυθμικά επαναλαμβανόμενο τακ-τακ, τουκ-τακ του Μαντανιού.

Τις νύχες τα’ αηδόνια γλύκαιναν την άμουση πολυβουή και τον Ιούνιο, το βράδυ, οι κωλοφωτιές (πυγολαμπίδες) έσερναν πύρινες πινελιές σε μαύρο φόντο, συνθέτοντας έναν πρωτότυπο πίνακα αφηρημένης τέχνης.

Αν κάτι θα έπρεπε να ξεχωρίσει κανείς απ’ όλο αυτό το δημιούργημα, ήταν η καλαισθησία, η αρμονία, το μέτρο και το μεράκι στο κάθε τι. Το κάθε τι, σοφά βαλμένο, όσο χωράει, όσο χρειάζεται για το σκοπό του, όσο πρέπει για να εναρμονίζεται.

Όσπου, κάποια μέρα, ήρθε το σύμβολο της καταστροφής, η μπουλντόζα, και ισοπέδωσε τα πάντα. Μπάζωσε και γέμισε σχεδόν τη χαράδρα με εκατοντάδες χιλιάδες κυβικά μέτρα χώμα και βράχια, που κατέβασε καθαιρώντας τις γύρω απότομες πλαγιές, οι οποίες είχαν ισορροπήσει με τη φυσική δράση και βλάστηση πολλών αιώνων.

Έτσι θάφτηκε ό,τι δημιούργησε ο Θεός και ο άνθρωπος σε κείνο το πανέμορφο μέρος. Σήμερα τίποτε δεν προδίδει την αλλοτινή ύπαρξή του. Μια μπαζωμένη χαράδρα και γύρω χάσκουν απαίσια οι τεράστιες πληγές του βάνουσα τραυματισμένου τοπίου.

Επειδή στον τόπο μας συχνά ξεκοιλιάζουν τα βουνά στο όνομα της ανάπτυξης, και λέγονται πολλές εξυπνάδες αφορολόγητες, για ανθρώπους που ταξιδεύουν με τρομερούς πυραύλους και άλλους που πηγαίνουν με συμπαθητικά γαϊδουράκια, πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα του αμέτοχου και αθώου: Θα μπορούσε να αποφευχθεί η καταστροφή και να γίνει και ο δρόμος, που ήταν αδήριτη ανάγκη; Εδώ, ας μου επιτραπεί, ανασύροντας ταπεινά την ιδιότητά μου, να βεβαιώσω ότι, αν ακολουθούσαν περίπου τον δρόμο, που πριν από αιώνες είχαν χαράξει σοφοί γάιδαροι, και με τεχνικές λύσεις που υπαγορεύει ο στοιχειώδης σεβασμός στο φυσικό τοπίο, θα ήταν όλα πιο όμορφα, κι ο Μύλος στη θέση του, κι ο Μυλωνάς..., κι η Δέση του...

Αυτό που μ' έσπρωξε να γράψω κάτι γι' αυτό το μέρος, είναι η νοσταλγία για ό,τι χάνεται απ' την αμέλεια και την αλόγιστη δραστηριότητα. Και είναι αυτό, ό,τι δημιουργήθηκε με το μεράκι και την καλαισθησία του λαού μας, από την κλασική εποχή μέχρι σήμερα. Αυτό που συναντούμε παντού. Στις εκκλησίες και τα καμπαναριά, στα μοναστήρια, στα γεφύρια, στα σπίτια, στις μάντρες, στις αυλόπορτες, στους χωραφότοιχους και τους κήπους, στα εργαλεία, στα υφαντά, στις φορεσιές και στα κεντήματα. Αυτή είναι η πολιτιστική μας κληρονομιά, η ταυτότητα της φυλής μας. Είναι η ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΧΑΝΕΤΑΙ. Και μαζί της χάνεται, σιγά σιγά, και η ταυτότητά μας.

Κάποτε, δύο νέοι βγήκαν εκδρομή στην εξοχή. Εκεί σ' ένα ξέφωτο, βρήκαν πεταμένο ένα αλέτρι. Ο πρώτος που το είδε αναρωτήθηκε:

- Τι να 'ναι τούτο;

Κι ο δεύτερος απάντησε:

- Κάτι ήταν, κάτι το 'φαγε κι απόμεινε η ραχοκοκαλιά του.

Λίτσα Λαμπράκη-Νάση

Ο στρατηγός Παναγιώτης Νάσης - είκοσι χρόνια από το θάνατό του

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΑΣΗΣ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ στην παρααράχθια Φτέρη (το σημερινό Κεντρικό) το 1889. Ο πατέρας του, Αθανάσιος Νάσης, τον ήθελε για

Ο στρατηγός Παναγιώτης Νάσης

τρό. Τον έστειλε Δημοτικό στο Τραπεζάκι (Δίστρατο), Σχολαρχείο στ' Άγναντα, στους καθηγητές Καψάληδες που τον είχαν και οικότροφο. Ο πατέρας του ήταν που του πήγαινε αλεύρι κι άλλα τρόφιμα. Το Γυμνάσιο το τελείωσε στην Άρτα. Ο πατέρας του τον έγραψε στην Ιατρική Σχολή στην Αθήνα, όπου φοίτησε 2-3 μήνες. Όμως δεν τον συγκινούσε η Ανατομική και το μάθημα σε νεκρούς. Έτσι αρχίζει τις δικές του επιλογές: εγκαταλείπει την Ιατρική και γράφεται στη Νομική, την οποία τελείωσε, αλλά ούτε δικηγόρος έγινε.

Κληρωτός του 1910 κατατάσσεται στον πεζικό στρατό και μένει στρατιωτικός ως το 1938, οπότε αποστρατεύεται με το βαθμό του υποστρατήγου. Στα διαστήματα ειρήνης φοίτησε στη Σχολή Εφαρμογής του Πεζικού.

Δέκα ολόκληρα χρόνια στα πεδία των μαχών (1912-1922) και στην πρώτη γραμμή, όπου την περίοδο εκείνη η Ελλάδα

αγωνιζόταν για την εθνική της ολοκλήρωση.

Πήρε μέρος σε πολλές μάχες κατά των Τούρκων και Βουλγάρων, όπως δείχνουν τα παράσημα που στόλιζαν το στήθος του. Την παραμονή της μάχης και νίκης του Λαχανά

κατά των Βουλγάρων στη Μακεδονία τον Ιούνιο του 1913, ο πατέρας του ήταν εκεί. Ο Παναγιώτης Νάσης έφυγε από τα πεδία των μαχών μόνον όταν τραυματίστηκε σοβαρά στο λαιμό τον Αύγουστο του 1921, κατά τη Μικρασιατική εκστρατεία, στον Σαγγάριο ποταμό προ της Άγκυρας.

Αμέσως μετά την έξοδό του από το νοσοκομείο επέστρεψε στο μέτωπο της Θράκης.

Στο μεταξύ διάστημα ο πατέρας του του βρήκε γυναίκα, τη μητέρα μας, την Αγγελικούλα Δημ. Παπά. Ήταν μοναχοκόρη, ήξερε γράμματα, τελειόφοιτη Δημοτικού. Ο πατέρας της ήταν πολύ εργατικός. Στην πρώτη του άδεια τους αρραβώνιασαν στη Χώσεψη και σε άλλη του τους πάντρεψαν στον Πειραιά.

Το 1940 έμενε στη Χώσεψη συνταξιούχος. Με την κήρυξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου επειδή προέβλεπε ότι ο πόλεμος θα έφτανε και στη χώρα μας, έφυγε από την πρωτεύουσα κι εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στη Χώσεψη.

Την επομένη της κήρυξης του πολέμου, 29 Οκτωβρίου 1940, έφτασε στα Γιάννινα με τα πόδια, όπου παρουσιάστηκε στον στρατηγό Κατσιμήτρο, Διοικητή τότε της ογδόης Μεραρχίας, κι έθεσε τις δυνάμεις του στην υπηρεσία της πατρίδας, αλλά ο Μεταξάς δεν τον δέχτηκε επειδή ήταν αντιδικτατορικός. Ο Κατσιμήτρος γράφει ότι ο Νάσης του είπε: “Είμαι παρών, αν θέλουν ας με χρησιμοποιήσουν”. Δεν τον χρησιμοποίησαν.

Γύρισε στη Χώσεψη κι αργότερα πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση, στον ΕΛΑΣ. Όλη του η οικογένεια πήρε μέρος στο ΕΑΜ και την ΕΠΟΝ.

Ο Παναγιώτης Νάσης εκτός από πολεμιστής ήταν και φιλομαθής. Διάβαζε λογοτεχνία και περισσότερο ιστορία, ελληνική και ξένη. Ήξερε γαλλικά, και εξόριστος στα νησιά και τη Μακρόνησο, έμαθε αγγλικά για να διαβάζει τα κείμενα του Τσώρτσιλ στη γλώσσα τους γιατί δεν είχε εμπιστοσύνη στους μεταφραστές. Παλαιότερα είχε μάθει αρχαία ελληνικά και διάβαζε Όμηρο και τους κλασικούς στη γλώσσα τους.

Όταν υπηρετούσε Συνταγματάρχης στο Μεσολόγγι και το καλοκαίρι μας έφερε στη Χώσεψη, μας σταματούσε προ του Κομποτίου και μας έλεγε: “Εδώ ήταν τα σύνορά μας επί βασιλέως Όθωνος, αλλά ένας Μανιάτης πρωθυπουργός, καλός και ανιδιοτελής πολιτικός αλλά κι έξοχος διπλωμάτης, ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, χωρίς πόλεμο, με διπλωματικές ενέργειες απελευθέρωσε τη Θεσσαλία κι έφερε τα σύνορα της Ηπείρου στον Άραχθο ποταμό το 1881”.

Φαντάζεστε την έκπληξή μου στις εισαγωγικές εξετάσεις μου στο Πανεπιστήμιο όταν αντιμετώπισα την ερώτηση: “Τι γνωρίζετε διά τον Αλέξανδρο Κουμουνδούρο και τι προσέφερε στην Ελλάδα;” Πιστεύω πως η σωστή απάντηση σ’ αυτή την ερώτηση μου εξασφάλισε καλή σειρά επιτυχίας. Δεν έμαθα ποιοι άλλοι συμφοιτητές μου απάντησαν σωστά.

Μας τόνιζε διαρκώς να κοιτάζουμε όχι μόνο αυτούς που έχουν κάτι, αλλά κι αυτούς που δεν έχουν και να τους βοηθούμε σε ό,τι μπορούμε. Εφήρμοζε στη ζωή του την αρχή:

“Όταν δεν έχεις αυτό που θέλεις κι αγαπάς, ν’ αγαπάς αυτό που έχεις”. Εμείς τα παιδιά και η μητέρα μας θέλαμε να πηγαίνουμε τα καλοκαίρια στην Κέρκυρα ή κάπου αλλού, εκείνος μας έφερε πάντα στη Χώσεψη, κοντά στον παππού, περνώντας κι από τους γονείς του στη Φτέρη. Επειδή στη Χώσεψη δεν είχαμε κοντά πόσιμο νερό, έχτισε στο Φτελιά ένα δωμάτιο κοντά στη βρύση με το καλό πόσιμο νερό. Αγαπούσαμε πολύ να περνάμε εκεί τις καλοκαιρινές διακοπές μας.

Ο ίδιος, τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα έζησε στη Χώσεψη και ζήτησε να τον ενταφιάσουμε εδώ στη Χώσεψη, την πρώτη έδρα της ογδότης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Τον ενταφιάσαμε στον Άγιο Αθανάσιο όταν πέθανε στα 90 του χρόνια.

Τιμώντας τη μνήμη του, είκοσι χρόνια από το θάνατό του, προσφέρω στο περιοδικό μας, το “Χάος και Όψη” το ποσό των 200.000 δρχ.

*Οι στρατηγοί Γ. Ανγερόπουλος
και Π. Νάσης,
εξορία στη Μακρόνησο.
Φωτογραφία: Κώστας Μπαλάφας*

Σπύρος Ι. Μαντάς

Οι σταυροί της Χώσεψης κι ο Γιάννης Νταλακούρας

Η ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ της Ηπείρου, κυρίως όμως η αναζήτηση στοιχείων για τους δημιουργούς τους, -με ενδιαφέρει το σύνολο του έργου των Ηπειρωτών Πελεκάνων- με έφερε το καλοκαίρι του 1997 και στη Χώσεψη, σήμερα Κυψέλη, Άρτας.

Βρήκα εκεί αρκετό χρήσιμο υλικό, βοηθούμενος από τους Χρήστο Μ. Καραλή, Παναγιώτη Καραμπούλα και Σοφία Λύκου, τους οποίους και ευχαριστώ. Εκείνο όμως που σ' αυτό το ταξίδι μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση, κυριολεκτικά με εξέπληξε, ήταν η ενασχόληση κάποιων ντόπιων μαστόρων με την κατασκευή ταφικών μνημείων, σταυρών πέτρινων συγκεκριμένα, για τα μνήματα του χωριού. Αλλά ας πάσουμε τα πράγματα με τη σειρά...

Ο δάσκαλος Χρήστος Μ. Καραλής είχε την ευγενή καλοσύνη να με οδηγήσει στο κοιμητήριο του Άη-Θανάση, όπου αντίκρισα αρκετά τέτοια έργα, δυστυχώς παραμελημένα. Χρειάστηκε κάποια να τα ξεσκεπάσω απ' τα χορτάρια, άλλα να τα ξαναστήσω όρθια για να μπορέσω να τα περιεργαστώ καλύτερα και να τα φωτογραφίσω. Στο τέλος έφυγα με τη βεβαιότητα ότι είχα να κάνω με μικρούς λαϊκούς θησαυρούς, με δημιουργήματα που αξίζουν ιδιαίτερης μελέτης αλλά και φροντίδας.

Από τα πολλά στοιχεία που εξυψώνουν σε τέχνη τούτη την ενασχόληση των μαστόρων της Χώσεψης, δύο είναι εκείνα που σφραγίζουν τη μοναδικότητά της, που, αλλιώς,

... στον τάφο του Γεωργίου Ε. Πεταλά (1947)

προδίδουν την ιδιαίτερη ικανότητα αλλά και την ευαισθησία των δημιουργών.

Το πρώτο είναι το γεγονός πως κάθε σταυρός έχει “βγει” από μία και μοναδική πέτρα. Εύκολα μπορεί ο καθένας να αντιληφθεί το τι ακριβώς σημαίνει αυτό. Τι υπομονή και επιμονή χρειάστηκε να διαθέτει ο Τεχνίτης, αλλά και τι δεξιότητες ξεχωριστές για να φτάσει, χωρίς προβλήματα, στην υλοποίηση της πρόθεσής του. Το πράγμα ενθουσιάζει όταν, παρατηρώντας αυτές τις κατασκευές -άξιες θαυμασμού κάποτε και γι’ αυτό το μέγεθός τους- γίνεσαι μάρτυρας, πάνω τους, μιας διακόσμησης που η αισθητική και η ευρηματικότητα των μοτίβων της, σε κάνει ακόμη και να απορείς. Να μη μας διαφεύγει η χρηστική αποστολή τέτοιων δημιουργιών. Και εδώ ακριβώς βρίσκεται το δεύτερο, ακόμα πιο πολύτιμο στοιχείο που κάθε σταυρός της Χώσεψης διαθέτει. Μπόρεσε ο λαϊκός τεχνίτης -αληθινά αξιοθαύμαστος- να ισορροπήσει ανάμεσα στη **χαρά**, που η μέθεξη της δημιουργίας από τη φύση σαν βασικό συστατικό εμπεριέχει, και τη **μελαγχολία**, που ένας τάφος ...οφείλει να αποπνέει. Είναι φανερό πως οποιαδήποτε, έστω και ελάχιστη, απόκλιση προς το ένα ή το άλλο συναίσθημα, ή θα γελοιοποιούσε το όλο μνημείο ή θα το βάραινε υπέρμετρα. Όμως εδώ η λύπη του καντηλιού συνυπάρχει με την ανθισμένη ροζέτα χωρίς να ενοχλεί. Βρίσκεις έτσι έδαφος, διάθεση, να αντικρίσεις και από μια άλλη, πιο φιλοσοφημένη οπτική γωνία, το, έτσι κι αλλιώς, τραγικό γεγονός του θανάτου. Βοηθούν σ’ αυτό και κάποια ανορθόγραφα -ίσως γι’ αυτό τόσο γήινα- χαράγματα, του τύπου... “ΙΝΕ ΚΑΛΑΙΟ ΣΤΟ ΜΝΗΜΑ, ΠΑΡΑ ΕΔΩ ΠΕΡΑ ΣΤΟΝ ΨΕΥΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ”.

Ξεχώρισα ιδιαίτερα τρεις σταυρούς. Βρίσκονται στους τάφους των Ευάγγελου Κ. Κουτσοσπύρου (1924), Γεωργίου Ε. Πεταλά (1947) και Ευφροσύνης Ι. Νταλακούρα (1936). Ακούς -τουλάχιστον μέχρι και σήμερα- να λένε στη Χώσεψη πως τους σταυρούς στον Άη-Θανάση σκάλισαν, έστησαν με το ταλέντο τους οι μαστόροι Γιώργος Τσιβόλας (1892-1973), Θόδωρος Λύκος (1898-1992) και ο ...πολύς Γιάννης Νταλακούρας (1902-1975). Όμως, είναι τέτοια η υστεροφημία τούτου του τελευταίου πελεκάνου, τόση και τέτοια η τέχνη που η συλλογική μνήμη του αποδίδει στο χωριό, ώστε, σε λίγο, όλοι οι σταυροί, με μια αθώα αν θέλετε υπερβολή, θα αποδίδονται σ’ αυτόν. Η αλήθεια είναι, πως ναι μεν φαντάζει αδύνατη τόση παραγωγή από έναν και μόνο άνθρωπο, από την άλλη όμως δίκαια υποστηρίζεται πως οι περισσότεροι και οι καλύτεροι σταυροί έχουν φτιαχτεί από τον Νταλακούρα.

Ο Γιάννης Νταλακούρας, τέταρτο στη σειρά παιδί από τα επτά που απέκτησαν ο Κώστας Νταλακούρας και η Ελένη Στεργίου, γεννήθηκε στο συνοικισμό Ρουπακιά της Χώσεψης το 1902.

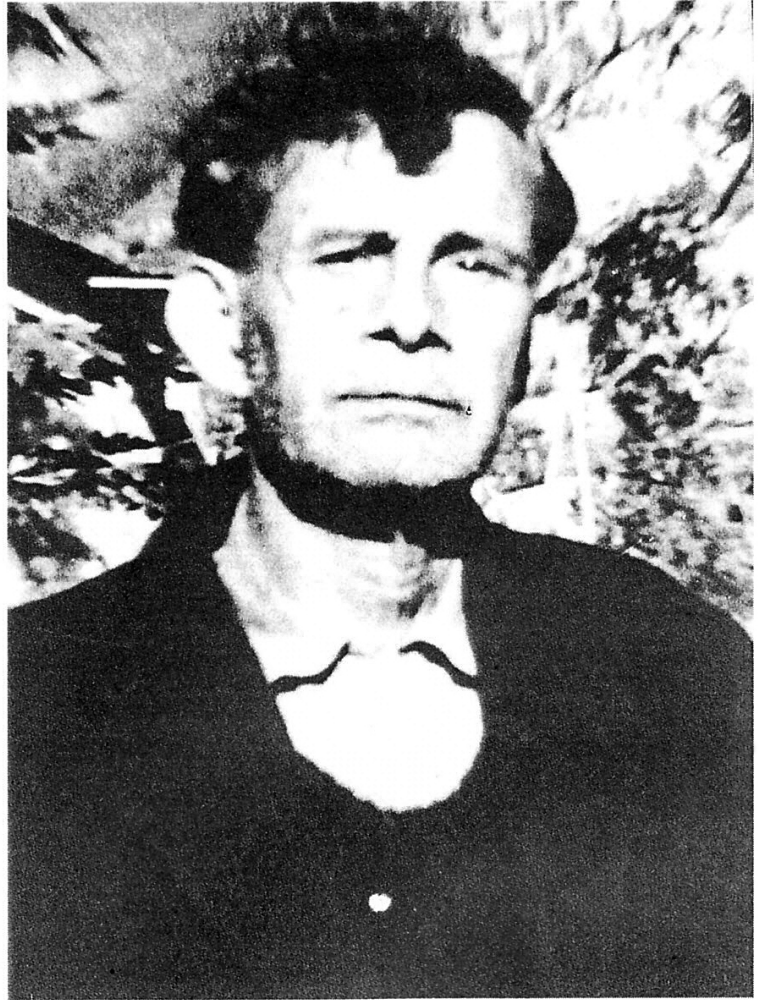
Από μικρός, όπως και τόσοι άλλοι στο χωριό -αυτός με ιδιαίτερα ανήσυχο χαρακτήρα- μπήκε μαθητευόμενος σ’ ένα από τα αρκετά εκείνη την εποχή περιοδεύοντα οικοδο-

μικά μπουλούκια. Γρήγορα αναδείχθηκε σε προικισμένο πελεκάνο της πέτρας, έφτιαξε δική του ομάδα δουλειάς, κι άρχισε κι αυτός να ταξιδεύει. Πρωτομάστορας πια επισκέφθηκε Αγρίνιο, Θέρμο, Καρπενήσι, ολόκληρη τη Θεσσαλία, σχεδιάζοντας και χτίζοντας κάθε είδος οικοδομής.

Παρ' όλο που ήταν αγράμματος, κι από ένα χρόνο κι ύστερα ανάπηρος από το ένα του πόδι, τα έργα του, λένε όσοι τα γνώρισαν, ... μιλούσαν. Μπορούσε να χτίζει ακόμη και με το μάτι, δίχως δηλαδή ράμμα. Έργα που μαρτυρούν την τέχνη του είναι ο Άη-Δημήτρης στην Άρτα, το σπίτι του Γιάννη Λύκου στην ίδια τη Χώσεψη, οι βρύσες στους Σκιαδάδες του Βουργαρελίου και βέβαια -αυτό το καλύτερό του- οι σταυροί του Άη-Θανάση. Δέκα οκάδες καλαμπόκι έπαιρνε -θυμούνται στη Χώσεψη- για κάθε σταυρό που τελείωνε. Δύσκολοι καιροί, άσχημα χρόνια και για να τα βγάλει πέρα έκανε κατά διαστήματα και τον οπλουργό, τον τσαγκάρη, τον κουρέα -άρα και τον "οδοντίατρο".

Ο Γιάννης Νταλακούρας παντρεύτηκε δύο φορές. Με την Ευφροσύνη Καραμπούλα πρώτα και με τη Βασιλική Μπάκα ύστερα, και απέκτησε συνολικά πέντε παιδιά. Πέθανε στην Αθήνα το 1975.

Σ' αυτό το σημείο, καλύτερα να ακούσουμε να μιλάει για τον Γιάννη Νταλακούρα - τον άνθρωπο και την τέχνη του- ένας από τους τελευταίους μαστόρους-πελεκάνους της Χώσεψης. Πρόκειται για τον Κώστα Παπαϊωάννου, που μάλιστα κάποια στιγμή, προπολεμικά, δούλεψε και μαζί του. Πήρα τη μαρτυρία του το Νοέμβρη του '97 στο Καματερό, όπου τώρα ζει.

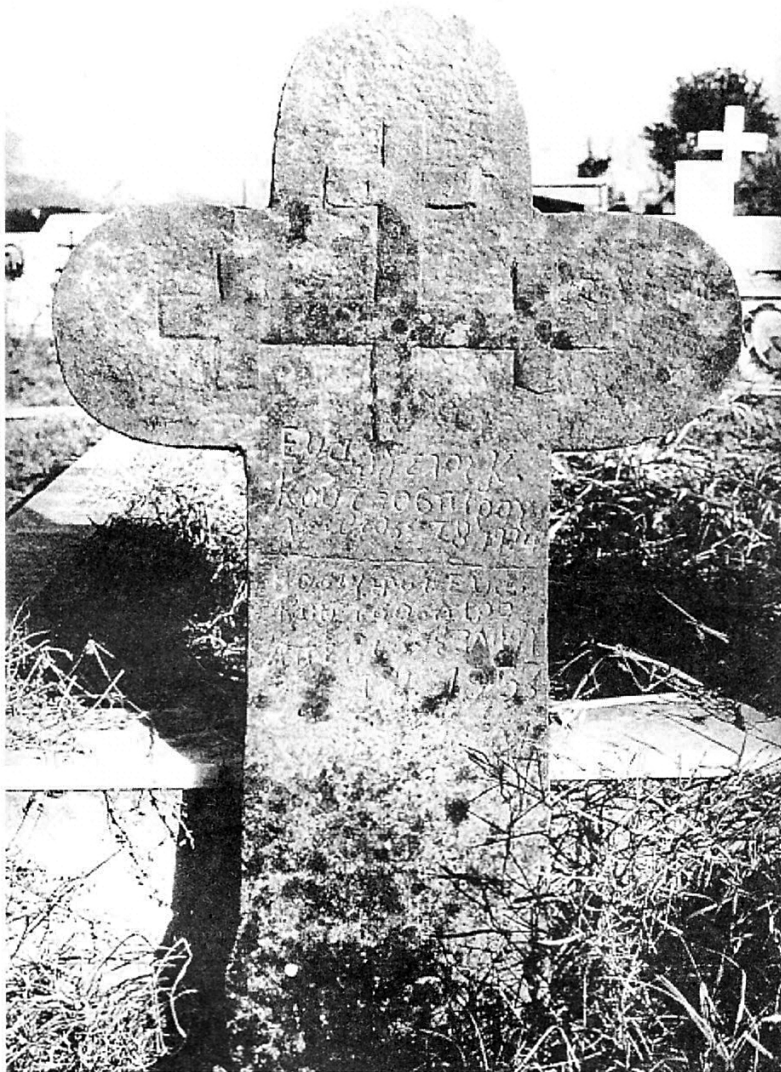

Ο Γιάννης Νταλακούρας (1902-1975)

«... Λοιπόν, να σου πω για τους μαστόρους του χωριού, τους καλύτερους, τους θυμάμαι έναν-έναν. Ευάγγελος Καραλής ένας, Αριστείδης Κατσικογιώργος δύο, Θόδωρος Λύκος τρεις, Γιάννης Νταλακούρας τέσσερις -άλφα αυτός, κορυφή δηλαδή, ο πρώτος-Γιώργος Τσιβόλας πέντε -λίγο αργός αυτός, αλλά ήταν, μην τα ρωτάς, πελεκάνος καλός. Ήσαν μαστόροι συστηματικοί αυτοί, πετράδες, γλύπτες, μαστόροι, όχι....

»Να σου πω τώρα για τους σταυρούς. Ο Νταλακούρας τους έφτιαχνε. Έφτιαξε κι ο Γιώργος ο Τσιβόλας. Αυτοί οι δύο ασχολούνταν. Μπορεί κι ο Λύκος, δεν ξέρω. Κι έναν σταυρό, του πατέρα μου, τον έχω καμωμένο εγώ, μόνος μου...

“Όλοι αυτοί οι σταυροί από μία πέτρα είναι, από μία πέτρα ο καθένας καμωμένος. Ήταν λίγο μαλακιές πέτρες, ειδικές, πέτρα μοντή. Δεν πελεκάγανε όλες τις πέτρες για σταυρούς. Είναι μέσα στο χώμα, αραδατά, μέσα, πρέπει να πας να τις βρεις. Να τις “κολλάει” το βελόνι και το καλέμι. Γιατί έχουν καλεμιά γύρω γύρω οι σταυροί. Πήγαμε μια φορά και τις βρήκαμε, αράδες-αράδες, μαζί με το Νταλακούρα, κει πάνω, σ’ ένα μέρος, Ρουπακιά λέγεται. Από κει ήσαν κείνες οι πέτρες για τους σταυρούς, απ’ τη Ρουπακιά. Τις φέραμε δώθε. Διαλέξαμε πέντε-έξι, τις πήραμε ζαλίγκα,

... στον τάφο του Ευάγγελου Κ. Κουτσοσπύρου (1924)

σαν τις γυναίκες με τριχιά. Τις ξαλαφρώσαμε πρώτα λίγounα. Μετά, στο σπίτι για πελέκι. Γιατί ήθελες δυο μέρες, τρεις, να τις πελεκήσεις. Πήρα δύο εγώ και τέσσερις αυτός. Έφτιαξα τη μια του μακαρίτη του πατέρα μου, η άλλη κόπηκε...

»Είδες το σταυρό στη γυναίκα του Νταλακούρα; Στην πρώτη του γυναίκα, παλιά, το '36. Ασχολιόνταν αυτός με σταυρούς πολύ, και από πιο παλιά. Αυτός, ο Νταλακούρας, τους έπαιρνε και παραγγελία. Του 'λεγε ο άλλος, "θέλω να μου φτιάξεις έναν σταυρό, πέτρινο. Πόσο κάνει;" "Τόσο". "Πάρε τόσα τώρα, τ' άλλα αργότερα". Έτσι γινόταν η συμφωνία. Για έναν σταυρό πήγαινε δύο, τρία μεροκάματα, πολλές φορές και παραπάνω. Τις καθάριζε αυτός, ο Νταλακούρας, με το σφυρί από λίγο-λίγο. Ήταν μεγάλες πέτρες στην αρχή. Μετά με το βελόνι, με το ματρακά. Και με τη χτενιά. Γύρα-γύρα. Για να φτιάξει το σταυρό καλό, έπρεπε να τον πάρει με το φτενό κοπίδι, με το βελόνι. Ματρακάς, βελόνι και καλέμι. Για να το στρώσει μετά, έφτιαχνε, έβαζε και χτενιά και γινόταν ωραία. Πέρναγε και με γυαλόχαρτο πάνω...

»Άμα έσπαγε μια πέτρα, έπαιρνε λίγο, να ...ένα αυγό, τον κρόκο, έπαιρνε ασβέστη και την έφτιαχνε πάλι, την κόλλαε, δεν την ξεχώριζες, έσμιγε. Ήτανε μάστορας, μη τα ρωτάς, καλός ο Νταλακούρας! Έκανε μωρέ ο φουκαράς και παρέες, αλλά να, γλίστησε σ' ένα κυνήγι σε μια πέτρα, εκπυρσοκρότησε το όπλο, του 'φαγε το πόδι. Δούλευε κουτσός, έτσι πέθανε, έφυγε κουτσός. Εγώ δούλεψα μαζί του και στα Θεοδώριανα, και σ' ένα μέρος που λέγεται Βρυσλιάκα, μετά του Τσιρογιάννη του γιατρού. Φτιάξαμαν τρεις βρύσες...»

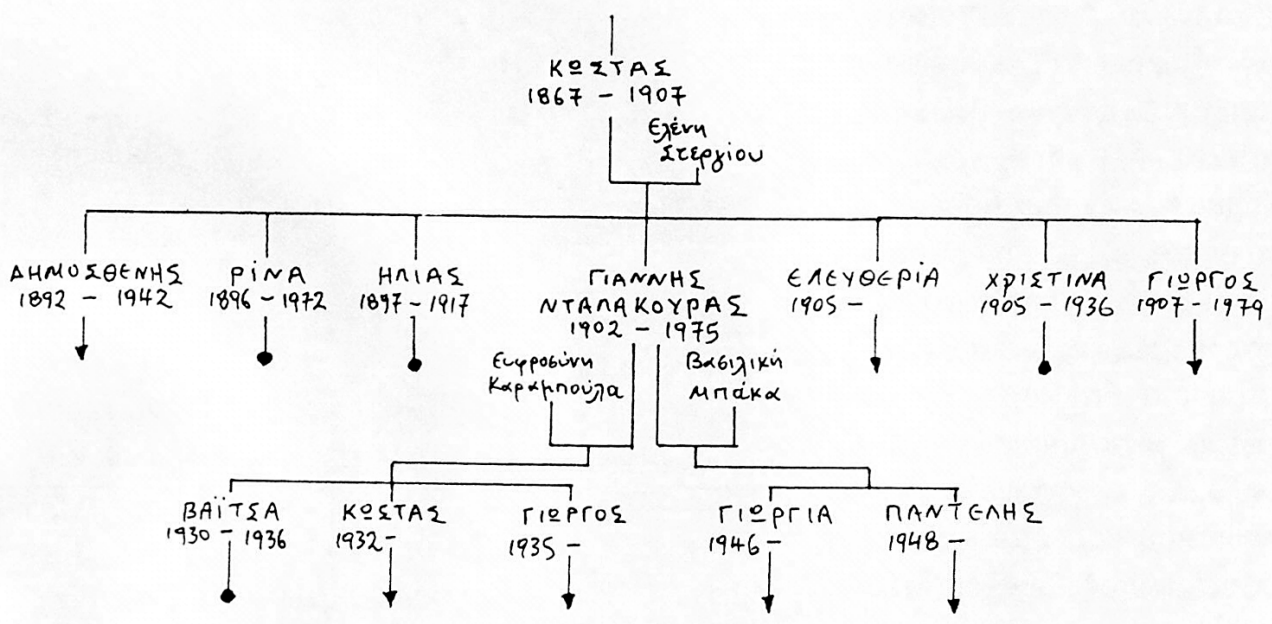

... στον τάφο της Ευφροσύνης Ι. Νταλακούρα (1936)

Αυτά έμαθα για τους σταυρούς, όταν ταξίδεψα στη Χώσεψη. Ελπίζω σύντομα να ξαναπάω, για μια πιο συστηματική, πλήρη πια μελέτη. Εκείνο που τώρα προβληματίζει, είναι η τύχη αυτών των έργων. Θα ήταν κρίμα τόσοσ κόπος να πάει χαμένος, να μην αφήσει ίχνη. Η αδιαφορία βαραίνει πιο πολύ από μερικές οκάδες καλαμπόκι.

Μια υπαίθρια... γλυπτοθήκη, σε μια άκρη της πλατείας, ίσως μπορούσε να αποτελέσει την ιδανική λύση. Θα μπορούσε ακόμα, δυο-τρεις, οι πιο αντιπροσωπευτικοί σταυροί να φιλοξενηθούν στο μουσείο του Παντελή Καραλή, που, απ' ό,τι ακούω, πήρε καλό δρόμο.

Εκείνο που σίγουρα δε θα πρέπει να συμβεί είναι οι σταυροί της Χώσεψης να ξαναγίνουν πέτρες...

Το γενεαλογικό δέντρο του Γιάννη Νταλακούρα

Στέφανος Φίλος

Οι Δήμοι της επαρχίας Τζουμέρκων

1. Ίδρυση

Η επαρχία Τζουμέρκων χωρίστηκε το 1883 σε τέσσερις (4) δήμους: Αγνάντων, Θεοδωρίας, Καλαρρυτών και Πραμάντων. Οι δήμοι Αγνάντων, Θεοδωρίας και Πραμάντων ήταν β΄ τάξης, γιατί ο πληθυσμός του καθενός απ' αυτούς ξεπερνούσε τους 2.000 κατοίκους και των Καλαρρυτών γ΄ τάξης, γιατί είχε λιγότερους από 2.000 κατοίκους.

Οι δήμοι αυτοί λειτούργησαν από το 1883 μέχρι το 1912 που καταργήθηκαν, γιατί άλλαξε το σύστημα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Κάθε δήμος αποτελούνταν από χωριά. Έτσι:

Ο δήμος **Αγνάντων** αποτελούνταν από τα χωριά: Άγναντα, Αμπελοχώρι (Σκλούπος), Γουριανά, Γραικικό (Γραισιτίσα), Καταρράκτης (Σχωρέτσανα), Κουκούλια (Κουκουλίστα), Κτιστάδες (Κουσοβίστα), Λεπιανά, Μικροσπηλιά (Σερές), Ράμια, Ραφταναίοι και Ρωμανού. Έδρα του δήμου ήταν το χωριό Άγναντα. Ο δήμος **Θεοδωρίας** από τα χωριά: Βουργαρέλι, Αθαμάνιο (Λειψίστα), Ανεμορράχη (Μπούγα), Δίστρατο (Πιστιανά Π.Ε.), Θεοδώριανα, Κάτω Καλεντίνη, Κεντρικό (Νισίστα Ν.Ε.), Κυψέλη (Χώσεψη) και Τετράκωμο (Μήγερη). Είχε ως έδρα το χωριό Βουργαρέλι. Ο δήμος **Καλαρρυτών** από τα χωριά: Καλαρρυτές και Ματσούκι και με έδρα τους Καλαρρυτές. Ο δήμος **Πραμάντων** από τα χωριά: Πράμαντα και Μελισσουργοί και με έδρα την Πράμαντα.

2. Λειτουργία

Σε κάθε δήμο Α΄ τάξης, σύμφωνα με το Νόμο «Περί δημαιορεισιών, άρθρο 11» εκλέγονταν απευθείας από το λαό ένας δήμαρχος, έξι δημορχιακοί πάρεδροι, δέκα οκτώ δημοτικοί σύμβουλοι και εννέα αναπληρωματικοί. Για τους δήμους Β΄ τάξης, ένας δήμαρχος, τέσσερις δημορχιακοί πάρεδροι, δώδεκα σύμβουλοι και έξι αναπληρωματικοί. Και για τους δήμους Γ΄ τάξης, ένας δήμαρχος, δύο δημορχιακοί πάρεδροι, οκτώ σύμβουλοι και τέσσερις αναπληρωματικοί.

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι είχαν όσοι δημότες είχαν συμπληρώσει το 21ο και 30ό έτος της ηλικίας τους αντίστοιχα.

Μετά την επικύρωση εκλογής του δημάρχου, των δημορχιακών παρέδρων και των

δημοτικών συμβούλων, γινόταν η εκλογή των ειδικών παρέδρων κατά παρεδρία, με άμεση ψηφοφορία των κατοίκων αυτής. Ήταν δε η παρεδρία ένα χωριό ή συνένωση δύο χωριών σ' ένα κατά τη γνώμη της πολιτικής αρχής του νομού. Είχαν δε το πλεονέκτημα να διοικούνται τα χωριά από παρέδρους, οι οποίοι κατάγονταν και διέμεναν σ' ένα από τα χωριά, που είχαν συνενωθεί και είχαν αποτελέσει παρεδρία. Μετά τη λήξη της 4ετίας

Ο Γεώργιος Οικονομίδης, πρώτος Δήμαρχος του Δήμου Θεοδωρίας.

οι δημοτικές αρχές θεωρούνταν παυμένες και κάθε πράξη τους λογιζόταν άκυρη. Το δήμαρχο, αναπλήρωνε κατά το χρόνο της απουσίας του, ο πάρεδρος της έδρας του δήμου.

Ο δήμαρχος ήταν η πρώτη εκτελεστική αρχή του δήμου, που ενεργούσε και διεκπεραιώνει όλες τις δημοτικές υποθέσεις. Ο δήμαρχος γνωμοδοτούσε για το διορισμό του αστυνόμου, μεριμνούσε για τις εισπράξεις των δημοτικών φόρων ελέγχοντας το ταμείο του δημοτικού εισπράκτορα, φρόντιζε για τις στρατιωτικές υποθέσεις, διόριζε το δημοτικό προσωπικό, φρόντιζε να εκτελεί ακριβώς όλες τις αποφάσεις που εξέδιδε το δημοτικό συμβούλιο κ.λπ.

Το δημοτικό συμβούλιο, βοηθούσε το δήμαρχο ως συμβουλευτική και συνεπιτηρούσα αρχή, επαγρυπνούσε ως αντιπρόσωπος της ολομέλειας του δήμου, στο να δίδεται σ' αυτόν κάθε δυνατή ωφέλεια και στο να απομακρύνεται απ' αυτόν κάθε ζημία. Τα μέλη του δημοτικού συμβουλίου μετά την επικύρωση της εκλογής τους, συνέρχονταν και κα-

ταρτίζονταν σε σώμα και εξέλεγαν έναν απ' αυτούς ως πρόεδρο κι έναν ως πρωτοκολλητή. Με αυτή τη σύνθεση λειτούργησαν οι δήμοι της επαρχίας Τζουμέρκων κατά το χρονικό διάστημα 1883-1912. Κατά το χρονικό διάστημα 1881-1883 είχαν διοριστεί ως δήμαρχοι οι ειρηνοδίκες της περιοχής.

3. Δήμαρχοι

Ως Δήμαρχοι αναδείχτηκαν:

Α. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 29-5-1883, για τη δημοτική περίοδο 1883-1887 οι:

- Αγνάντων: Δημήτριος (Αναγνώστης) Συμπέθερος από τον Καταρράκτη
- Θεοδωρίας: Γεώργιος Οικονομίδης από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Αθανάσιος Μπισδούνης από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: Γεώργιος Λύτρας από την Πράμαντα.

Β. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 5-7-1887, για τη δημοτική περίοδο 1887-1891 οι:

- Αγνάντων: Γεώργιος Κοττίκας από τους Ραφταναίους
- Θεοδωρίας: Γεώργιος Οικονομίδης από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Αθανάσιος Μπισδούνης από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: Νικόλαος Μπέκας από την Πράμαντα

Γ. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 7-7-1891, για τη δημοτική περίοδο 1891-1895 οι:

- Αγνάντων: Κων/νος Κοττίκας από τους Ραφταναίους
- Θεοδωρίας: Γεώργιος Οικονομίδης από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Ζαρόγκας από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: Γεώργιος Λύτρας από την Πράμαντα.

Δ. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 10-9-1895, για τη δημοτική περίοδο 1895-1899 οι:

- Αγνάντων: Σπυρίδων Χριστογιώργος από τους Ραφταναίους
- Θεοδωρίας: Γεώργιος Οικονομίδης από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Αθανάσιος Μπισδούνης από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: Γεώργιος (Χριστάκης) Λύτρας από την Πράμαντα

Ε. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 5-9-1899 για τη δημοτική περίοδο 1899-1903 οι:

- Αγνάντων: Σπυρίδων Χριστογιώργος από τους Ραφταναίους
- Θεοδωρίας: Δημήτριος Κοτσαρίδας από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Γεώργιος Ζάγκλης από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: Δημήτριος Σκάρλος από την Πράμαντα.

ΣΤ. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 7-9-1903, για τη δημοτική περίοδο 1903-1907 οι:

- Αγνάντων: Γεώργιος Ζαχαρής από τα Κουκούλια
- Θεοδωρίας: Δημήτριος Κοτσαρίδας από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Κων/νος Σταμάτης από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: 1. Γεώργιος Χριστάκης Λύτρας από την Πράμαντα, 2. Νικόλαος Μπέ-

κας από την Πράμαντα

Ζ. Κατά τις δημοτικές εκλογές της 1-7-1907, για τη δημοτική περίοδο 1907-1911 οι:

- Αγνάντων: Γεώργιος Ζαχαρής από τα Κουκούλια
- Θεοδωρίας: Βασίλειος Αναγνώστου από το Βουργαρέλι
- Καλαρρυτών: Κων/νος Σταμάτης από τους Καλαρρύτες
- Πραμάντων: Νικόλαος Μπέκας από την Πράμαντα

Σημ.: Παρετάθη μέχρι το 1913 η θητεία των δημάρχων της δημοτικής περιόδου 1907-1911, εξαιτίας των Βαλκανικών πολέμων και της εφαρμογής του νέου συστήματος για την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

4. Εκλογές για την ανάδειξη κοινοτικών συμβουλίων

Ο Νόμος ΔΝΖ (4057) της 10-12-1912 προέβλεπε μέσα στον ίδιο χρόνο (1912) εκλογές για την ανάδειξη νέων δημοτικών και κοινοτικών αρχών, αλλά αναβλήθηκαν εξαιτίας των βαλκανικών πολέμων 1912-1913. Με το διάταγμα της 18-12-1913, ΦΚ 263/23-12-1913, τ.Α. προκηρύχθηκαν δημοτικές και κοινοτικές εκλογές για την 9-2-1914.

Μέχρι τότε εξακολουθούσε να εφαρμόζεται η σχετική με τους παλιούς νόμους νομοθεσία. Κατά την περίοδο 1914-1990 διεξήχθησαν οι ακόλουθες δημοτικές και κοινοτικές εκλογές για την ανάδειξη δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων:

- Δημοτικές και κοινοτικές εκλογές της 9-2-1914

• Με το Νόμο 1180/1918 (ΦΕΚ 69/3-4-1918, τ.Α.) οι Δημοτικές και Κοινοτικές εκλογές που επρόκειτο να διεξαχθούν την πρώτη Κυριακή του Ιουλίου 1918, μπορούν να αναβληθούν με διάταγμα του Υπουργείου Εσωτερικών, ύστερα από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Αποτέλεσμα της διάταξης αυτής ήταν να αναβληθούν πολλές φορές οι Δημοτικές και Κοινοτικές εκλογές και τελικά να διεξαχθούν την 25-10-1925.

- Δημοτικές και Κοινοτικές εκλογές της 4ης Αυγούστου 1929.
- Δημοτικές και Κοινοτικές εκλογές της 11ης Φεβρουαρίου 1934.

Η θητεία των συμβουλίων αυτών έληγε την 31-12-1937. Το δικτατορικό καθεστώς της 4ης Αυγούστου 1936 με τον Α.Ν. 783/7-7-1937 παρέτεινε τη θητεία των δημοτικών και κοινοτικών αρχών. Στην πορεία πολλά συμβούλια αντικαταστάθηκαν από τις τριμελείς διοικούσες επιτροπές που διόριζε το δικτατορικό καθεστώς.

Με την 6/10-8-1943 απόφαση του Κοινού Γενικού Στρατηγείου Εθνικών Ομάδων Ανταρτών αποφασίστηκε η διενέργεια εκλογών στις ανταρτοκρατούμενες περιοχές, για την ανάδειξη οργάνων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, το αργότερο μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1943.

Δεν πρόφτασαν να συγκροτηθούν τα νέα κοινοτικά συμβούλια, γιατί στο μεταξύ ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος και τα Τζουμέρκα είχαν μεταβληθεί σε θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων για ένα τετράμηνο.

Οι διατάξεις για την Τοπική Αυτοδιοίκηση εφαρμόστηκαν στις περιοχές που ελέγχονταν από τον ΕΛΑΣ από 1-12-1943, ύστερα από την 2929/1-12-1943 δαίταγή του Γενικού Στρατηγείου του ΕΛΑΣ. Για την περιοχή των Τζουμέρκων οι διατάξεις αυτές εφαρμόστηκαν μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Πλάκας (29-2-1944).

Μετά τις εκλογές της 31ης Μαρτίου 1946 η κυβέρνηση επανέφερε τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια που είχαν προέλθει από τις εκλογές της 11ης Φεβρουαρίου 1934, τα οποία ανέλαβαν από 1-4-1947.

- Το 1950 διεξήχθησαν δημοτικές και κοινοτικές εκλογές για την ανάδειξη συμβουλίων για την τετραετία 1951-54.

Δημοτικές και κοινοτικές εκλογές για την ανάδειξη των αντίστοιχων συμβουλίων

διεξήχθησαν για τις 4ετίες 1956-1959, 1960-1964 και 1964-1967.

Το 1967 το δικτατορικό καθεστώς διόρισε προέδρους κοινοτήτων ανθρώπους της απολύτου εμπιστοσύνης του και απομάκρυνε κοινοτικούς συμβούλους, με το αιτιολογικό της μείωσης του αριθμού των μελών των κοινοτικών συμβουλίων.

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στη χώρα μας (24-7-1974), η κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας τοποθέτησε προσωρινά ως δημάρχους και προέδρους κοινοτήτων δικαστικούς λειτουργούς και δημοσίους υπαλλήλους, που υπηρετούσαν στην έδρα του κάθε δήμου και κοινότητας μέχρι να διενεργηθούν οι δημοτικές και κοινοτικές εκλογές.

Φωτογραφία: Κώστας Μπαλάφας,

Έτσι δημοτικές και κοινοτικές εκλογές για την ανάδειξη νέων δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων για τις 4ετίες 1975-1979, 1979-1982, 1983-1986, 1987-1990 και 1991-1994 διεξήχθησαν το 1975, 1978, 1986 και 1990.

Το 1997, με το σχέδιο «Καποδίστριας», στην περιοχή των Τζουμέρκων δημιουργήθηκαν 5 Δήμοι και παρέμειναν 5 Κοινότητες. Με τις δημοτικές εκλογές της 11ης και 18ης Οκτωβρίου 1998 εξελέγησαν οι παρακάτω Δήμαρχοι και Κοινοτάρχες:

Νομός Άρτας

Δήμος Αθαμανίας: Γαλάνης Αντώνιος
 Δήμος Αγνάντων: Χασιάκος Χρήστος
 Δήμος Ξηροβουνίου: Κοσμάς Κων/νος
 Κοιν. Μελισσουργών: Νικολάου Ιωάννης
 Κοιν. Θεοδωριάνων: Λάμπας Γεώργιος

Νομός Ιωαννίνων

Δήμος Πραμάντων: Τσακπίρας Χρήστος
 Δήμος Δυτ. Τζουμέρκων: Βάσιος Άγγελος
 Κοινότητα Συράκου: Αργύρης Ιωάννης
 Κοιν. Καλαρρυτών: Γκατζόγιας Νικόλαος
 Κοιν. Ματσουκίου: Λάνταβος Άλκης

Οι Κοινότητες Πλατανούσας και Μονολιθίου εντάχθηκαν στο Δήμο Κατσανοχωριών του νομού Ιωαννίνων, όπου ως δήμαρχος εκλέχτηκε ο Χήτας Βασίλειος

Ηλίας Καραθάνος

Παρηγοριά στην αρρώστεια

ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ της επίγειας ζωής, σε αρρώστια προπάντων, ο παρηγορητικός λόγος είναι αυτός που θα τονώσει τους αναξιοπαθούντες, θα τους σταλάξει βάλαμο στην ψυχή, θα τους αναζωπυρώσει το ηθικό, θα φτερώσει τις ελπίδες τους και θα τους αναγεννήσει σωματικά και ψυχικά. Σίγουρα θα τους ανυψώσει το φρόνημα, θα ενισχύσει το κουράγιο, θα ανεβάσει την πνευματική δύναμη και θα θεριάσει την αντίσταση στις ταλαιπωρίες τους με παράλληλη ευνοϊκή επίπτωση σ' οποιαδήποτε ασθένεια και, κατά συνέπεια, την αναρρωτική εξέλιξη και, ίσως, την ίαση.

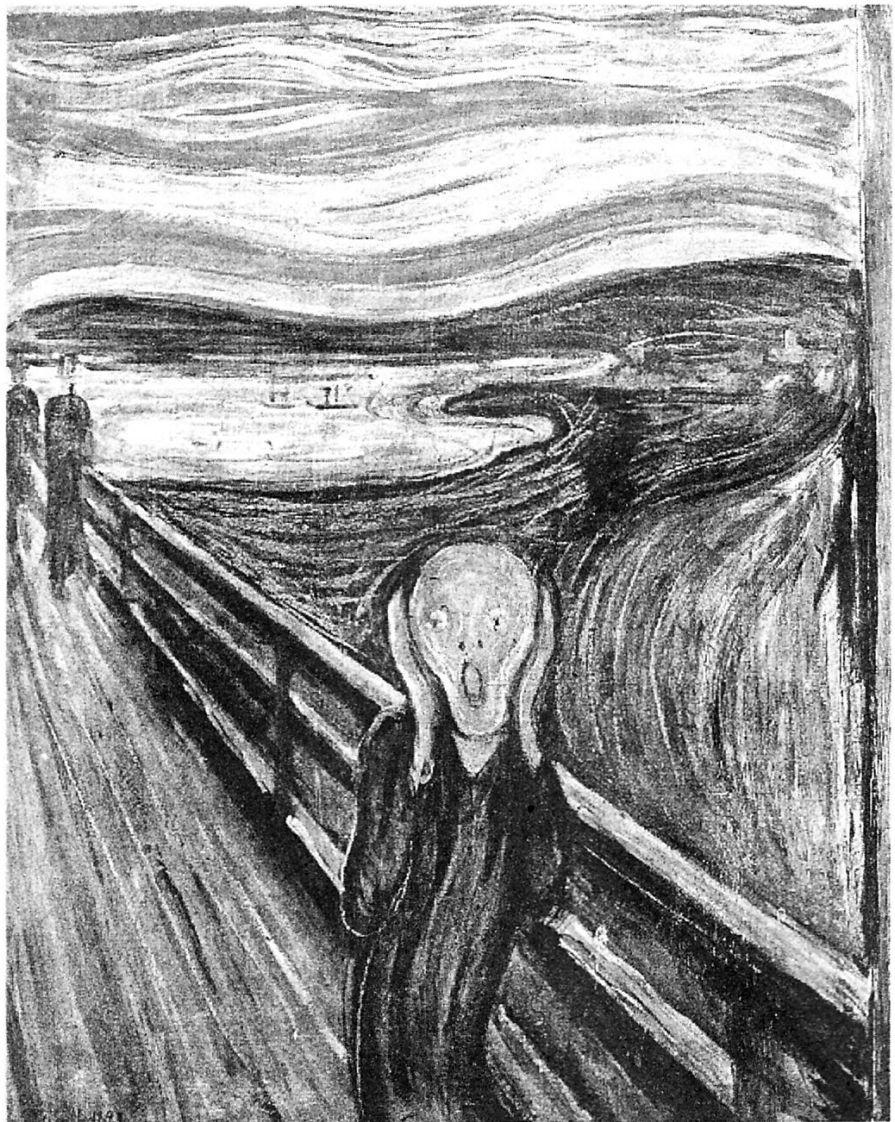
Η έκφραση της παρηγοριάς πρέπει να αντιδιαστέλλεται από την εκδήλωση οίκτου και η συμπόνια είναι καλό να εξωτερικεύεται με λεπτότητα. Το θάρρος που προσθέτει είναι ουσιαστικό στοιχείο και αποβαίνει απαραίτητος συντελεστής για να μπορέσει να συνεχίσει ο παθών τον αγώνα και να ξεπεράσει με επιτυχία τις δύσκολες και αντίξοες καταστάσεις, που προξενεί η περίπτωσή του. Το καταθλιπτικό σύνδρομο της απελπισίας μπορεί τότε να μην εμφανιστεί, ενώ η πίστη για βελτίωση και στη θαυματουργική επέμβαση του Κυρίου, σε συνδυασμό με την ενεργητικότητα του αφορώμενου και την εξάντληση των θεραπευτικών μεθόδων και δυνατοτήτων του ατελούς, πάντως, ανθρώπου κρίνεται αναγκαία. Δε θα καταντήσει έτσι η συνδρομή να είναι “παρηγοριά στον άρρωστο μέχρι να βγει η ψυχή του”, μ' άλλα λόγια, δεν πρέπει να θεωρηθεί σαν απαίτηση της περίπτωσης αλλά να πηγάζει μέσα από τα φυλλοκάρδια, κάνοντας έτσι ουσιαστική τη συμβολή της με το να είναι προσκομιζόμενη χωρίς υποκρισία, υπολογισμό και προσποίηση. Τότε θα δείξει περίτρανα ότι υπάρχει ανθρωπιά.

Βάση της παρηγοριάς πρέπει να είναι η αλληλεγγύη και η αξία που αρμόζει να αποδίδεται στην εικόνα του Θεού επί της γης. Να εκφράζει τη θέση ότι “υπάρχουν και χειρότερα” και ταυτόχρονα να δείχνει την καθολικότητα της πιθανότητας για ανημπόρια και να επισημαίνει ότι “η αρρώστεια μπαίν' με το σακί και βγαίν' με το βελόν”. Εξάλλου, ως σημειωθεί και η ύπαρξη, έστω και μειωμένης, τυχόν αυτοδυναμίας. Η λαϊκή σοφία συμπυκνώνει πάντως την ανάγκη της αυτοβοήθειας με τις εξής παροιμίες: “όσα φθάν' το

χέρι'σ", "άμα έχ'ς μαχαίρ' τρωσ πεπόν", "ό,τι κλείν' η πόρτα σ", "άμα δε φτάν'ς να ξυστείς μην περιμέν'ς απ' άλλ'ς", ή "άλι τον π'δεν έχ' νύχια να ξ'στεί" για να μη δημιουργούνται ψευδαισθήσεις και μάταιες ή απατηλές προσμονές, αλλά να καταβάλλεται προσπάθεια για ενδυνάμωση της παθητικότητας με την κατάλληλη προσωπική στάση.

Απαραίτητο, λοιπόν, αποκούμπι για τη συνέχιση της ζωής θεωρείται η παρηγοριά και δε συγκρίνεται με τίποτε άλλο. Βοηθάει αφάνταστα και την προαγωγή της σωματικής υγείας που είναι ανεκτίμητου μεγέθους και θείας προέλευσης. Κατά την Αγία Γραφή το σώμα είναι "Ναός του οικούντος Αγίου Πνεύματος" και αυτό αποτελεί έναν επιπλέον λόγο που συνηγορεί στην αξία της αριότητας. Ξεχωριστή θέση έχει η πίστη στον Φιλάνθρωπο, γιατί "πάντα δυνατά τω πιστεύοντι", αφού ο Κύριος είναι "ο ιατρός των ψυχών και των σωμα-

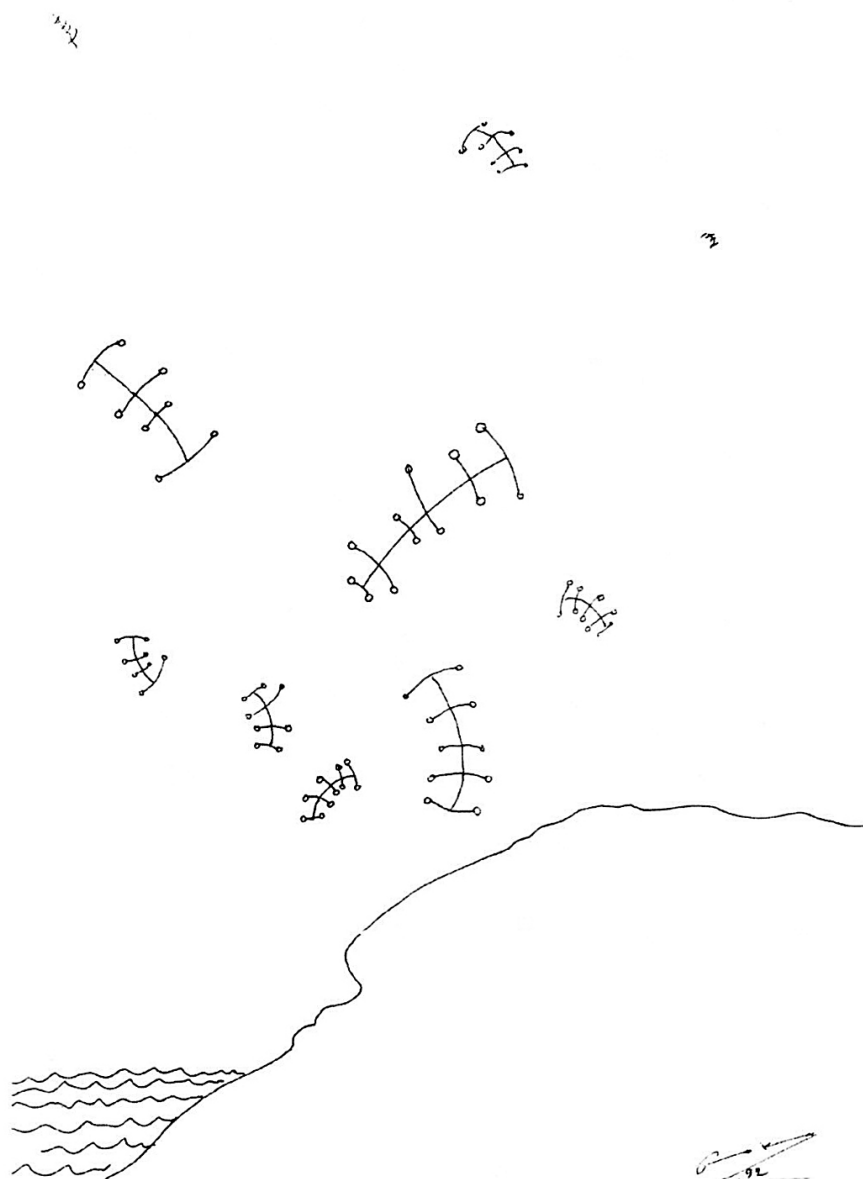
των". Μπορεί τότε και για τον ασθενή μας "να φέξει άσπρη μέρα", καθόσο "κοινόν το μέλλον και η τύχη αόρατος", παρέχοντας στην καρτεριά, την ελπίδα και την "ιώβειο" υπομονή, άφθονη τροφή, παρέχοντας τη σιγουριά ότι "έχει ο καιρός γυρίσματα" και την πεποίθηση ότι η δύναμη του Θεού είναι απέραντη. Ο άνθρωπος χωρίς ελπίδα είναι "βάρκα χωρίς πανιά", παρ' όλο που καμιά φορά ο "νηστικός καρβέλια ονειρεύεται". Επιπλέον η χαρισματική πραότητα, που δηλώνει ψυχική και πνευματική ανωτερότητα, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της, γιατί σύμφωνα με τους στίχους του εθνι-

Edvard Munch, Η κραυγή, 1893.

κού μας ποιητή “μεγάλο πράμα η υπομονή. Αχ! μας την έπεψε ο Θεός, κλει θησαυρούς κι εκείνη”, και είναι σε όλους κατανοητά τα λόγια του Γιάννη Ρίτσου, πως “τίποτα δεν υπάρχει που να μη μπορούμε να στρέψουμε τη μορφή του προς τον ήλιο”.

Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η αρρώστεια προσφέρεται σαν το σημείο της δοκιμασίας απ’ το Δημιουργό, που επέτρεψε το κακό “ίνα δοξασθεί ο Θεός”, ενώ ο άνθρωπος πρέπει να ξέρει πως “άλλαι βουλαί Θεού και άλλαι ανθρώπων εισίν”. Με βεβαιότητα μπορεί να λεχθεί πως η αρρώστεια εξυπηρετεί τη θεία δικαιοσύνη και αποσκοπεί στην πρόνοια του Παντοδύναμου με την τόνωση της ηθικής μας υπόστασης και πλευράς και την ψυχική, πνευματική εξύψωση και τελείωσή μας, ώστε να πληρωθεί ο σκοπός της επίγειας παρουσίας μας και να επιδιωχθεί το “καθ’ ομοίωσιν”.

Εύη Κουτσοσπύρου

Ελπιδοφόρα φαινόμενα

ΣΗΜΕΡΑ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΝΕΙΣ να αγνοήσει τη σπουδαιότητα της ύπαρξης ζωντανών παραδειγμάτων που επιβεβαιώνουν πως η παράδοση είναι αναγκαία ως ζώσα δύναμη και πως ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας των παραδοσιακών εκδηλώσεων οδηγεί στην ανάπτυξη της συλλογικότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Ένα από τα ζωντανά παραδείγματα που αναφέρονται παραπάνω είναι το φαινόμενο που επαναλαμβάνεται κάθε καλοκαίρι, στις 24 Αυγούστου, στο δικό μας τόπο, στο ξωκλήσι του Πάτερ-Κοσμά και που φέτος χρωματίστηκε έντονα από τη μαζική παρουσία νέων αλλά και τη γενικά ενθουσιώδη συμμετοχή του κόσμου. Για μια ακόμη φορά η επιτυχία του πανηγυριού ήταν έκδηλη καθώς είχε τραγούδι, χορό και πλήθος κόσμου. Κάτι ανάλογο συνέβη και λίγες μέρες πριν, στις 21 Αυγούστου, στην πλατεία του χωριού, στην εκδήλωση της «λαϊκής βραδιάς». Πλήθος κόσμου, γλέντι μέχρι πρωίας και διάχυτη ζωντάνια.

Η καθημερινή πείρα μάς οδηγεί στη διαπίστωση ότι τέτοιου είδους εκδηλώσεις δεν είναι τυχαίες αλλά εντάσσονται στην τάση, που μέσα στις αντιφάσεις της εποχής μας παρατηρείται, για αναζήτηση ιδεολογικών και αισθητικών προσδιορισμών που αναφέρονται στα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά κάθε κοινωνίας. Πρόκειται για ένα ευρύτερο κλίμα που το χαρακτηρίζουν η επιστροφή σε αξίες που τα τελευταία χρόνια είχαν σχεδόν καταδικαστεί σε εξαφάνιση και η προσπάθεια για επαναπροσδιορισμό της σχέσης με την παράδοση. Και αυτό βέβαια είναι σημαντικό, αφού μια υγιής σχέση με την παράδοση βοηθά στην άμβλυνση των κοινωνικών προβλημάτων, στην αναβάθμιση των αξιών, στον εξανθρωπισμό των σύγχρονων κοινωνιών και αποτελεί προστατευτική ασπίδα κάθε κοινωνίας, που ειδικά στις μέρες μας εξαιτίας των σύγχρονων συνθηκών χαρακτηρίζεται από ισοπέδωση και εξαφάνιση των εθνικών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων της.

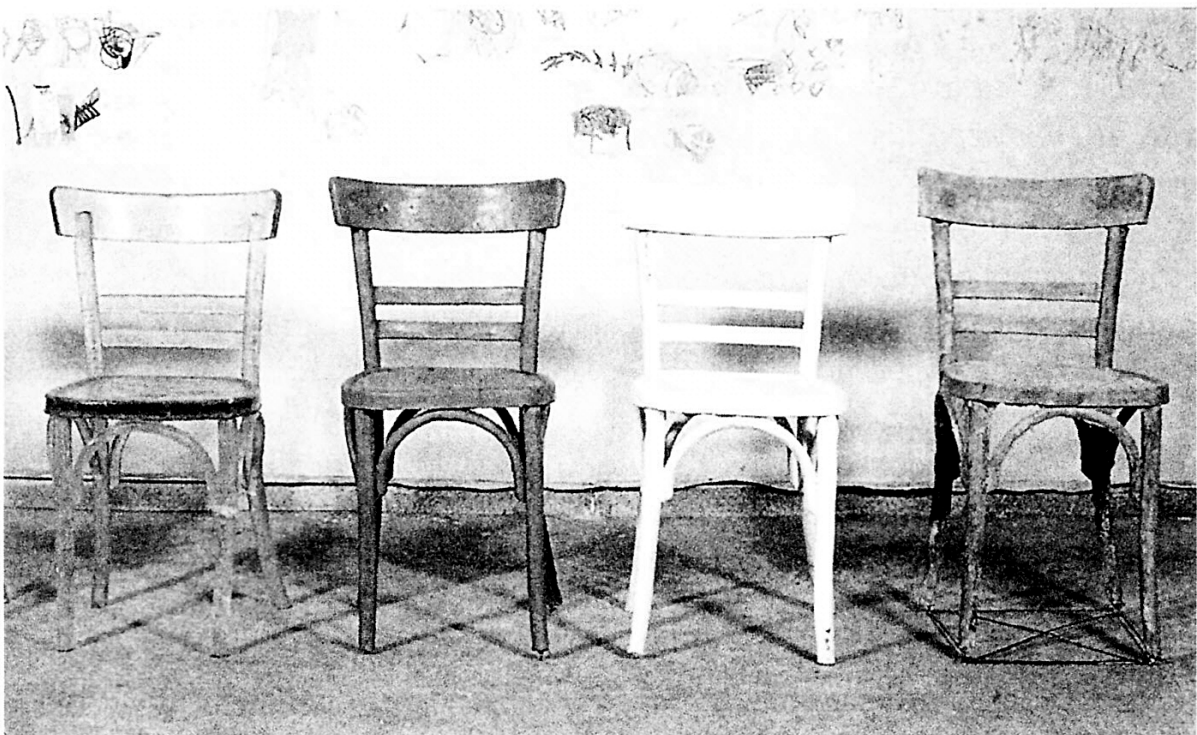
Είναι σαφές ότι για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο δεν αρκεί η αποδοχή της σημασίας και της σπουδαιότητας της παράδοσης. Χρειάζεται επιπλέον η συνειδητοποίηση πως παράδοση δε σημαίνει στασιμότητα και οπισθοδρόμηση αλλά συνεχής δημιουργία ως αποτέλεσμα της σύνθεσης των ζωντανών στοιχείων του παρελθόντος με τις σύγχρονες ανάγκες και προκλήσεις.

Και ερχόμαστε τώρα στην ευθύνη που φέρουμε όλοι μας απέναντι στην ενίσχυση

τέτοιων ελπιδοφόρων φαινομένων και στην αξιοποίηση του ανθρωπιστικού χαρακτήρα τους. Είναι περιττό να τονιστεί η σημασία της ενεργοποίησης όλων όσοι μπορούν να βοηθήσουν στην επιβίωση συλλογικών φορέων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης, στην αξιοποίηση των παραδοσιακών στοιχείων και στη ζωντανή, άμεση, δημιουργική προβολή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Η ενεργός, λοιπόν, και συνεχής συμμετοχή στο Σύλλογό μας που με τη μακρόχρονη ιστορία του έχει αποδείξει ότι μπορεί να διαδραματίσει έναν τέτοιο ρόλο, η ουσιαστική στήριξη των προσπαθειών που γίνονται, η νηφάλια στάση σε περιόδους κρίσης και η δημιουργία κλίματος συνεργασίας και διαλόγου είναι τα «κλειδιά» της στάσης που χρειάζεται να υιοθετήσουμε, ώστε να πετύχουμε τα όσα αναφέρθηκαν και να κάνουμε αλήθεια τον κοινό τόπο που λέει ότι η παράδοση προτρέπει και αποτρέπει, ότι η παράδοση διδάσκει.

*Για το Δ.Σ.
Εύη Κουτσοσπύρου*

Νίκος Ναυρίδης, Χωρίς τίτλο, 1991-94

Ηλίας Β. Παπαγεωργίου

Κρίσεις, επικρίσεις και αντιρρήσεις

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΕΠΑΙΝΕΣ ανθρώπινες δραστηριότητες -ιδίως σήμερα που οι αξίες περνούν κρίση- είναι οι πολιτιστικές. Η ίδρυση π.χ. ενός πολιτιστικού Συλλόγου και οι ανάλογες δραστηριότητες (π.χ. έκδοση εφημερίδας, περιοδικού, οργάνωση θεατρικού και χορευτικού τμήματος κ.λπ.) είναι μια υπόθεση που ξεκινά από καθαρά συνειδησιακούς λόγους, αποβλέπει στη σύσφιξη σχέσεων καταγωγής, επαγγέλματος, ενδιαφερόντων και, ασφαλώς, προσφέρει -όχι μόνο αφιλοκερδώς, αλλά και σε βάρος της οικονομίας των κύριων παραγόντων- σε πολλούς τομείς, όπως εθνικό, ψυχολογικό, ηθικό, ψυχαγωγικό, κοινωνικό, μορφωτικό, επικοινωνιακό.

Δυστυχώς, όμως, πολλοί τέτοιοι Σύλλογοι με μακρά ιστορία, πλούσια δράση αλλά και αισιόδοξες προοπτικές είτε υπολειπούνται είτε διαλύονται είτε -το χειρότερο- ταρράσσονται από εσωτερικές διενέξεις! Και η μεν υπολειπόμενη και διάλυση μπορεί να είναι αποτέλεσμα γήρανσης, κούρασης, αδιαφορίας... Η διένεξη όμως; Εάν είναι επακόλουθο άμιλλας για το ποιος θα προσφέρει περισσότερο στο Σύλλογο, η διένεξη είναι επαιτητή! Αν όμως είναι συνέπεια άγονης κριτικής, στείρου εντυπωσιασμού, φρούδου εγωισμού, τότε πρέπει να εντοπιστεί με προσοχή και βεβαιότητα το αίτιο και οι αίτιοι, ώστε να διασωθεί ο Σύλλογος, έστω και με λιγότερα αλλά δημιουργικά μέλη.

Όλα τα μέλη ενός Συλλόγου, ενεργά και μη, πρέπει να καταλάβουν ότι όσο δύσκολο είναι να «στηθεί» ένας Σύλλογος, τόσο εύκολο είναι να διαλυθεί, αφού τα Διοικητικά Συμβούλια, οι Συντακτικές Επιτροπές και τα δυναμικά μέλη είναι οι «χαμάληδες» της υπόθεσης. Είναι, επομένως, φυσικό να είναι ευαίσθητοι, εύθικτοι και ευπρόσβλητοι, αφού προσφέρουν το χρόνο τους, την ηρεμία τους, τη φαιά τους ουσία, την όποια κοινωνική τους ισχύ, τα χρήματά τους, την αντοχή τους, όλο τους το είναι για χάρη του Συλλόγου: Για να μας φέρουν κοντά, για να μας ψυχαγωγήσουν, για να μας ευχηθούν στη χαρά και στον πόνο, για να μας δώσουν πνευματική και καλλιτεχνική τροφή και... και... και πράγματα που δε θέλουμε να δούμε και να ομολογήσουμε. Και το χειρότερο· αντί για μάνα τους ποτίζουμε χολή!

Ασφαλώς, η άσκηση κριτικής είναι και αναγκαία και επιθυμητή. Το ζήτημα είναι ποιος την ασκεί, γιατί την ασκεί και με ποιο τρόπο. Σε περιπτώσεις αφιλοκεδρούς δράσης, ο τρίτος παράγοντας, ο τρόπος κριτικής, είναι ο πιο επικίνδυνος αν δε γίνεται με

«τακτ», με επιχειρήματα, με σκοπό τη βελτίωση των πραγμάτων, με ενδιαφέρον για το Σύλλογο, με αίσθημα ευγνωμοσύνης προς τους «αχθοφόρους» του Διοικητικού Συμβουλίου ή της Συντακτικής επιτροπής. Αν δε συμβαίνουν τα παραπάνω, τότε η όποια κριτική εκπορεύεται εκ του πονηρού.

Όλοι οι πολιτιστικοί Σύλλογοι έχουν εξάρσεις και υφέσεις. Στην κατάσταση της ύφεσης χρειάζεται το όραμα, η ηθική και υλική συμπαράσταση, η ψυχραιμία απ' όλες τις πλευρές, η ενεργοποίηση όλων, ο ανοιχτός και τίμιος διάλογος, το κοίταγμα στα μάτια και ο έντιμος απολογισμός της μέχρι τώρα παραγωγής και των παραγόντων της.

Η διάλυση ενός ακόμα πνευματικού κέντρου μέσα σε μια κοινωνία που ψυχορραγεί από την έλλειψη τέτοιων πολυδυναμικών πολιτιστικών κυττάρων δεν κολακεύει κανέναν. Ιδίως, τους πρωταίτιους της διάλυσης!

Μυτιλήνη, 20-9-1998

*Reto Emch,
Εγκατάσταση,
1995*

Επιστολές

Ηθικό χρέος μάς προτρέπει να εκφράσουμε δημόσια μέσω των στηλών του αξιόλογου περιοδικού σας “Χάος και Όψη” τη βαθύτατη εκτίμησή μας για το ηράκλειο έργο που παρουσιάζει η δραστήρια Αδελφότητά σας, αλλά συγχρόνως και τον έπαινό μας για το πολύμορφο πνευματικό πλούτο που πλουσιοπάροχα προσφέρει η δυναμική παρουσία της Συντακτικής σας Επιτροπής.

Αξιίζει κάθε θαυμασμός στην πνευματική δράση του Συλλόγου σας, γιατί παρά τις ανυπέρβλητες δυσκολίες φέρει στο φως της δημοσιότητας αξιοθαύμαστη γνώση και καταγραφή των Τζουμερκιώτικων γεγονότων, που ο χρόνος επιδιώκει να εξαφανίσει. Η ανεκτίμητη προσφορά σας στον πολιτισμό, την τέχνη, την ιστορική γνώση και την προβολή των παραδοσιακών θεσμών της περιοχής των Αθαμανικών αποτιμάται καθημερινά σπουδαιότατη και να είστε βέβαιοι ότι το περιεχόμενο του περιοδικού σας ήδη αποτελεί ιστορική παρακαταθήκη.

Ως λογοτέχνες συγγραφείς και γνώστες των δυσκολιών της πνευματικής δημιουργίας σας εκφράζουμε θερμότατους επαίνους για τη δράση σας και ευχόμαστε ευοίωνες μελλοντικές προοπτικές και επιτυχίες.

Χρήστος και Αθανάσιος Μακρουγιάννης

Αγαπητοί μου συγχωριανοί,

στους προβληματισμούς του Διοικητικού Συμβουλίου που διάβασα στο 20ό τεύχος, δεχθείτε σας παρακαλώ και τους δικούς μου.

Στη ζωή επιβάλλεται να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και θεωρήσεις των πραγμάτων αρκεί να μη διαλύουν, να μη διαχωρίζουν αλλά να συνθέτουν και να δημιουργούν πάντα με αγαθή πρόθεση. Το ωραίο έχουμε χρέος να το κάνουμε ωραιότερο. Όμως δεν έχουμε δικαίωμα να το κάνουμε άσχημο ή, χειρότερα, να το καταστρέψουμε. Τότε γινόμαστε βάρβαροι. Πώς να μην παρουσιάσει γενικότερα κρίση ο χώρος των συλλόγων αφού έχουμε γίνει ξένοι σαν άνθρωποι; Όταν στενοί συγγενείς δεν ανταποκρίνονται

έστω σε ένα συγχαρητήριο ή συλληπητήριο τηλεφώνημα, στη χαρά και στη λύπη, πώς να υπάρξει αγάπη και ενότητα σε ευρύτερο πεδίο;

Περιορίσαμε στο ελάχιστο την εγκάρδια ανθρώπινη επικοινωνία κλείνοντας τις πόρτες που οδηγούν σε μια βαθύτερη σχέση. Έτσι έχει κλειστεί ο καθένας στο εγώ του, στο διαμέρισμά του, στο αυτοκίνητό του, στη βίλα του, στο εξοχικό του, υλιστική επικράτηση που το αύριο κλέβει το σήμερα και το χθες ξεχασμένο από το τώρα.

Το “Χάος και Όψη” πρέπει να γίνει το δέντρο το μεγάλο και αιθαλές που θα έχει τη ρίζα του στη Χώσεψη και τα κλαριά του σε όλη τη γη.

Παρά το ότι ένα μέρος της εικονογράφησης δεν ανταποκρινόταν για το χώρο των πατριδοσυλλογικών εντύπων, το αντιπαρέρχομαι, και δίνω ένα μεγάλο ευχαριστώ και συγχαρητήρια σαν Χωσεψίτης για το μόχθο τους σε όλους τους συντελεστές ως ελάχιστη ανταμοιβή στο πολύτιμο έργο τους. Με αγάπη για τις ρίζες μας και τους συνανθρώπους μας. Η ωραία αυτή έκδοση μπορεί να γίνει πιο αγαπητή.

Με πολλή συγκίνηση διάβασα την ιστορία “Η Περιστέρω” του άγνωστου σε μένα Γεώργιου Αντάρη. Ανασκάπτοντας το παρελθόν ανέσυρε τα διαμαντένια αθώα παιδικά αισθήματα, άγγιξε την καρδιά μου, και το μακρινό δάκρυ του πατέρα του ενώθηκε με το δικό μου. Τον συγχαίρω και τον ευχαριστώ. Με ευχές για συνεχή βελτίωση και δύναμη να συνεχίσετε.

Με φιλικούς και πατριωτικούς χαιρετισμούς

Δ. Κουτσοσπύρος

Υ.Γ. Σας αποστέλλω έκτακτη οικονομική ενίσχυση στη μνήμη του πατρός μου Χρήστου Ν. Κουτσοσπύρου.

Οικονομικές προσφορές στο περιοδικό «Χάος και Όψη»

- Η Λαμπρινή Χριστογιώργου ενίσχυσε το περιοδικό με 30.000 δρχ.
- Ο Δημήτρης Κουτσοσπύρος του Χρήστου προσέφερε 20.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα του Χρήστου Ν. Κουτσοσπύρου